

**PUBERTET OCH ADOLESCENS
I kollision med organisationskulturen
på högstadiet och gymnasiet?**

**Författare: Yvonne Hanzén
Handledare: Kurt Wicke**

**Enskilt arbete i pedagogik 10 poäng, fördjupningsnivå 1
10 p. Uppsats
Institutionen för Individ och Samhälle
Februari 2003**

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING

INLEDNING	1
BAKGRUND	2
Adolescensutvecklingens olika fysiska och psykiska faser.....	2
Tidigare forskning.....	5
Teoretiska perspektiv.....	6
Skolan ur olika perspektiv.....	12
Precisering av problemet	14
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	15
METOD	15
Metodval.....	15
Urval och Genomförande.....	16
Datainsamling	17
Trovärdighet/Tillförlitlighet.....	18
Databearbetning/Analys.....	18
Beskrivning av resultat och analys.....	19
Etiska aspekter	19
RESULTAT	20
Kvantitativ och kvalitativ analys av enkätsvar från elever och lärare på <u>högstadienivå</u>	20
Kvantitativ och kvalitativ analys av enkätsvar från elever och lärare på <u>gymnasienivå</u>	31
Sammanfattande resultat mellan högstadie - och <u>gymnasieelever</u>	43
Sammanfattande resultat mellan högstadie - och <u>gymnasielärare</u>	45
Sammanfattande resultat mellan elever och lärare.....	46
Summerad sammanfattning.....	48
DISKUSSION	49
REFERENSER	64

Frågeformulär

Bilaga 1: Ställt till elever på högstadium/gymnasium

Bilaga 2: Ställt till lärare på högstadium/gymnasium

Bilaga 3: Informerande försättsblad till respondenterna

SAMMANFATTNING

Arbetets art: Uppsats inom fördjupningskurs i pedagogik 41-60 p.

Titel: **Pubertet - och adolescens**, i kollision med organisationskulturen på högstadiet och gymnasiet?

Sidantal: 64

Författare: Yvonne Hanzén

Handledare: Kurt Wicke

Datum: februari 2003

Bakgrund:

Tidigare forskning i ämnet visar på att tonårspojkar har problem med att följa med i undervisning på grund av pubertet – och adolescens; identitetskris, som kan utgöra bl.a. extrem trötthet, speciellt under morgontimmarna. Jag tror också att trötthet - men även andra fysiska/psykiska symptom som oftast hör till identitetskris i adolescens - kan gälla både flickor och pojkar. Skolverksamheten ska utöva en slags social kontroll och trygghet, ett psykologiskt moratorium; ett slags andrum från sådant ansvar och sådana plikter som hindrar ungdomarna från att "hitta sig själva". Dock tror jag att dagens svenska kravfyllda skolsystem med tidigare lagda, traditionella och teoretiska lektionstillfällen, betygshets m.m. *kan* vara ytterligare faktorer som kan verka störande under adolescensutvecklingsfasen, för vidare kunskapsutveckling och samspelet mellan lärare och elev.

Idealet för att underlätta under pubertet – och adolescens för många elever vore kanske att dels kunna senarelägga första lektionstillfället med 1-2 timmar, och dels kunna välja mellan alternativa undervisningsformer, gärna arbetsintegrerad form; teorilektioner varvade med praktik inom förvärvslivet, i samspel med skolverksamhet.

Syfte:

Jag vill genom denna studie undersöka om pubertet - och adolescens - med dess olika fysiska och psykiska symptom - kan upplevas som ett svårangepassat tillstånd för lärande hos ungdomar utifrån organisationskulturen på högstadium och gymnasium, och för övrigt om detta gäller oavsett kön.

Metod:

Jag har tillämpat en komplementär/triangular ansats; kvantitativ/kvalitativ metod, genom att göra utskick av öppna och slutna enkätfrågor, till att antal elever och lärare på högstadium och gymnasium. Därefter har jag gjort en bearbetning av inkommande data; de standardiserade svaren via SPSS-program och de strukturerade svaren manuellt. Slutligen en framställning av mitt fördjupningsarbete genom redogörelse av problemet, baserat på vetenskaplig fakta med hänvisning till lämplig teoriansknytning och faktaanalysering inom området.

Resultat:

Jag kan - dels utifrån *min tolkning av resultatet; utläsa och förstå*, dels utifrån *statistiskt resultat* - att adolescensutveckling kan upplevas vara en bland flera faktorer till att kunskapsutveckling hos ungdomar kolliderar med organisationskultur på högstadium/gymnasium, och att detta *i stort* gäller oavsett kön. Flertalet elever vill starta skoldagen en eller två timmar senare, men kan även tänka sig tidigare lagd praktiskt undervisningsmetod i anslutning till skolan eller en yrkespraktik i samarbete med skola och näringsliv. Utöver frågeställningar kan tilläggas att skolan tycks utgöra en trygghet för flertalet elever, trots en upplevd undermålig studiearbetsmiljö med stressrelaterade och ansvarsfyllda krav.

INLEDNING

Adolescensen eller ungdomstiden, som är åldern närmast efter puberteten är antagligen den period i livet som är den mest utmanande och den mest komplicerade att både beskriva och uppleva. Mellan 10 och 20 års ålder sker det mycket stora kroppsliga, kognitiva och sociala förändringar. De individuella variationerna är större än någonsin tidigare. Fysiskt sett är en tonåring mogen i 15-årsåldern men det kan dröja ytterligare fem till tio år innan han eller hon betraktas som socialt mogen. Pubertet anses stå för den kroppsliga utvecklingen medan adolescens står för den känslomässiga och själsliga (Focus, 1981).

Den kognitiva utvecklingen gör den unga människan i stånd att börja tänka logiskt. Men det är dock den socio- emotionella utvecklingen; att relatera till föräldrarna med större oberoende, till vännerna med en ny närhet, till samhället med ett nytt engagemang och till sig själv med en ny förståelse och insikt, som hjälper de unga att uppnå en vuxen status och mognad. Svårigheter kan finnas i förhållande till skolprestationer och krav från vuxna. Krav möts ibland med skolk och passivitet. Energin är redan uppbunden vid funderingar kring den egna personen och de första verkliga försöken att nå det motsatta könet (Hwang & Nilsson, 1995).

De genomgripande ekonomiska, sociala och kulturella omvandlingsprocesser som det svenska samhället genomgår medför djupgående förändringar av uppväxtvillkor och identitetsutveckling.

Det är en svår balansgång för föräldrar och vuxna att ge ungdomarna tillfälle att öva sig att ta ansvar och samtidigt inte ge dem mer frihet än de orkar bära. För mycket kontroll är lika skadlig som alltför mycket frihet. Skolarbetet ställer med åren allt större krav på elevernas uthållighet och förmåga att ta ansvar för sina studier. I stora klasser hinner lärarna inte uppmärksamma varje elev, och det gör att många skoltrötta, pubertetslustiga ungdomar börjar skolka. Då krävs samarbete mellan föräldrar, lärare och elever (Focus, 1981).

Erik Homburger Erikson, talade om behovet av ett *psykosocialt moratorium* under ungdomstiden; ett slags andrum från sådant ansvar och sådana plikter som hindrar ungdomarna från att "hitta sig själva". Hwang & Nilsson (1995) påstår att en lång obligatorisk skol- och utbildningstid underlättar; under detta moratorium kan tonåringarna experimentera och pröva olika roller, identiteter och beteendemönster.

Min uppfattning är att verksamheter inom skolväsendet skulle vara betjänta av att ta mer hänsyn till de olika faser som barn- och ungdomar går igenom i utvecklingsprocessen. Det förekommer ett traditionsenligt fastlåst synsätt vad gäller förändring och utveckling av skolverksamheter. Den bestående rigida synen inom skolsystemets tidiga morgnar med katederundervisning *kan vara* en hindrande och hämmande faktor för fortsatt utveckling för barn- och ungdomar.

Med hänvisning till personliga och nära anhörigas upplevelse av pubertet - och adolescensutveckling som en kaotisk och tröttande process, en störande faktor på socialisationsprocessen; bl.a. inlärningsprocess under högstadiets och gymnasiet organisationskultur, vill jag också relatera till tidigare forskares teorier och rapporter.

Reflektion och samarbete inom skolverksamhet och samarbete mellan skola och näringsliv är viktiga för skolorganisationskulturen i allmänhet och i synnerhet för tonårseleverna. Kan tidigarelagda teoretiska lektionstillfällen med traditionell läroform, vara faktorer som kolliderar med adolescensutveckling för vidare kunskapsutveckling?

Utifrån redogjorda olika utgångspunkter ämnar jag undersöka och belysa om eventuella problem under ungdomars utvecklingsprocess – oavsett kön - kolliderar med organisationskulturen på högstadium och gymnasium, och vad och hur kan man i så fall göra för att underlätta lärandet för tonåringar/ungdomar under denna identitetskris?

Skulle flexibel undervisning utifrån biologisk rytm – **inom rimliga gränser t.ex. 1-2 timmars** senareläggning av undervisning - och/eller utifrån intresse och mognadsnivå alterneras med arbetsintegrerad form/lära underlätta inläring under identitetskris?

BAKGRUND

Adolescensutvecklingens olika fysiska och psykiska faser

Kroppslig utveckling – puberteten

Begreppet pubertet används i dagligt tal som en något diffus beteckning på allt som sker med kroppen under ungdomsåren. Strikt medicinskt handlar termen om de inre och yttre förändringar i kroppen som leder till en reproduktiv förmåga. Puberteten brukar delas in i *prepubertet* och egentlig pubertet. Med prepubertet avses tiden före könsrodnadens inträde, vilken kan variera med flera år mellan könen och mellan olika individer. Flickor går i allmänhet mer synligt in i puberteten ca 2 år före pojkarna. Egentligen träder bägge könen in i puberteten ungefär samtidigt, men pojkarnas yttre synliga tecken visar sig inte förrän några år senare än flickornas. Vad som sätter igång pubertetsutvecklingen är en förändring i de inresekretoriska körtlarnas funktion. Hypofysen spelar den största rollen i denna utveckling genom att skicka ut hormoner till t.ex. sköldkörteln och binjurarna. Hypofysen styr de andra körtlarnas hormonproduktion, framför allt påverkas könskörtlarna vilket gör att testiklarna kan börja producera befruktningsdugliga spermier och äggstockarna avstöta mogna ägg (Berg Kelly, 1998; Goldinger, 1995).

Under puberteten sker en massiv kroppslig utveckling, under bara några få år växer t.ex. flickorna ca 10 cm och pojkarna ca 23 cm. Hormonförändringarna kombinerat med den kraftiga kroppsliga tillväxten innebär att ungdomarna förlorar både sin kroppsliga och framförallt sin psykiska jämvikt. För de allra flesta ungdomarna går all kraft till de kroppsliga förändringarna vilket medför att de intellektuella intressena ofta går på sparlåga (Goldinger 1995).

Könsrodnaden har visat en tendens att inträda allt tidigare i åldrarna. Det finns beräkningar som visar att sedan 1850 har puberteten sjunkit med fyra mån per decennium. Genomsnittsåldern för puberteten är nu ca 12,5 år. Orsaker till denna ålderssänkning kan kanske vara ändrade och förbättrade levnadsvanor (Goldinger, 1995).

Könsskillnader

Enligt flera undersökningar anser högstadielärare ofta att tonårspojkarna är lättare att undervisa än tonårsflickorna. Flickorna beskrivs som extremt stingsliga och lättsårade - de tar allting mer personligt, intresset att få beröm av läraren minskar tydligt och de upplevs som sura och föga samarbetsvilliga. Pojkarna däremot kan vara både stökiga och skråniga men verkar, istället för att ta det personligt, betrakta sanktioner och lärarauktoriteten som en del av spelets regler (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991).

Båda könen för en sorts motståndskamp mot lärarna och skolsystemet. För flickorna är det främst två teman som dominerar kampen. Det ena är vikten av att bli sedd och erkänd som en person med integritet. Detta syns bl.a. i tendensen att bli stingslig och känslig för tillrättavisningar. I förhållandet med lärarna ser flickorna varje lärare som en individ. Förhållandet till läraren beror på vilket sätt de blir behandlade av denne. En lärare som påminner för mycket om en gränssättande och moraliserande förälder blir starkt motarbetad av flickorna, medan en lärare som behandlar dem "som vuxna" får en mer positiv respons.

Den personliga aspekten i relationen mellan lärare och elever gör att läraren kan sägas trampa omkring i ett minfält i kontakten med flickorna (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991).

Nästa tema i flickornas motståndskamp är att bli erkänd som vuxen, vilket för flickorna innebär att kunna bestämma själv. För pojkarna däremot betyder det mer att man får lagstadgade rättigheter t.ex. rätten till körkort, att kunna handla på systembolaget osv. (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991).

Pojkarnas tema för konflikter tycks i stället handla om frågor som rör auktoritet och konformitet; anpassning. Antingen kan pojkarna ha accepterat att lärarrollen måste finnas, som en del i skolsystemet. De stöder inte läraren personligen, utan själva idén om att systemet behöver läraren och kräver därigenom att han skall utöva sin auktoritet. För de pojkar som istället upplever ett behov av att visa att skolan inte har någon legitim auktoritet i förhållande till dem ser motståndet ut på ett annat vis. De strävar inte som flickorna efter att bli sedda som vuxna utan har tvärt om nästan satt i system att använda sig av barnsliga busfasoner i sitt motstånd mot läraren (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991).

Kognitiv och emotionell utveckling

Det är framförallt två faktorer som får barn att psykologiskt sett bli ungdomar och träda in i adolescensperioden. Det ena är den nya förändrade kropp de får genom pubertetsutvecklingen. I och med att de kroppsligen allt mer ter sig som vuxna tvingas de via egna och andras ökade krav på dem anpassa sig till det vuxna livet. Det andra är den kognitiva utvecklingen, som ger ungdomarna ökad förmåga till kognitivt och abstrakt tänkande samt att analysera teoretiska problem (Berg Kelly, 1998).

Under tonårstiden lär sig människan att på ett mer avancerat vis använda *språket*, förmågan till *kombinationslogik* och till *introspektion*; tonåringen förstår språkets olika dimensioner, vilket visar sig i att han/hon kan använda sig av språket på ett helt annat sätt. Orden får en djupare innebörd, kan ha dubbelbetydelse, stå för både saker och symboler. Skämtteckningar, metaforer och vitsar blir sällan riktigt uppskattade och förstådda förrän i tonåren.

Förmågan till kombinationslogik innebär att tonåringen lär sig tänka på problem där det ingår flera faktorer samtidigt och kan dra slutledningar utifrån olika kombinationer.

Detta medför att tonåringen ofta provocerar fram en diskussion kring olika möjligheter med t.ex. föräldrar eller lärare. Genom diskussionerna tränas tänkandet.

Precis som barnet när det lär sig gå ständigt tränar sina ben, tränar nu tonåringen sig i att tänka och diskutera. Den ökade förmågan till introspektion innebär att tonåringen kan se på sig själv utifrån på ett mer nyanserat vis än under skolåldern. Ofta känner sig tonåringen allt annat än nöjd med det han/hon ser. Den egna personligheten, intelligensen och utseendet bedöms av tonåringen till sin egen nackdel. Många orimliga krav och ideal skapas av tonåringen själv som denne sedan får svårt att leva upp till. Den ökade förmågan till introspektion innebär även att tonåringen kan hålla sina tankar och känslor hemliga och att han/hon kan säga saker helt tvärt emot vad han/hon egentligen tänker och känner (Goldinger, 1995).

Adolescens (lat. *adolesce'ntia* 'ungdom', av *adole'sco* 'växa upp', 'tillväxa', ytterst av *ad* 'till' och *a'lo* 'nära', 'föda') kan definieras som perioden mellan pubertet och vuxen ålder, den tid då individen förändras från barn till vuxen. Den inrymmer stora fysiska och psykiska förändringar. Kroppen växer och förändras snabbare än under någon annan period, undantaget spädbarnsperiod.

Tänkandet går in i ett nytt och mer abstrakt stadium, där den unga kan resonera utifrån hypoteser (antaganden) och se ännu icke existerande möjligheter. Även det sociala beteendet utvecklas och den unga växer alltmer in i vuxenrollen.

Romarna använde *adolescens* för att beteckna övergången från *puer* till *juvenis*, dvs. åren efter könsmodningen, puberteten.

I engelsk och franskspråkig litteratur avser adolescens övergångsåren från barndom till vuxenålder (Nationalencyklopedin, 2002).

Hårddraget och kortfattat kan man dela in den kognitiva och psykologiska utvecklingen under adolescens på följande vis:

Tidig adolescens (flickor 10-13 år, pojkar 11-14 år): Abstrakt men primitivt tänkande utvecklas, funderingar över tillvaron blir nära en heltidssysselsättning. Som en följd av det abstrakta tänkandet utvecklas även ett rikt fantasiliv. En psykologisk frigörelse från familjen påbörjas. Sexualiteten utvecklas bl.a. genom att den egna kroppen undersöks.

Mellanadolescens: (flickor 13-16 år, pojkar 14-18 år): Den kognitiva förmågan utvecklas ytterligare. Tidsbegreppet utvecklas. Identitetsutvecklingen är maximal - Vem är jag? Vad skall det bli av mig? Verklig frigörelse från familjen pågår och vänskapskretsen blir den vikarierande familjen. Sexualiteten inriktas på det motsatta könet med experimenterande. I slutet av denna åldersperiod skall individen enligt Piaget ha nått det vuxna stadiet av intellektuell med kompletta formella operationer.

Senadolescens (flickor 16-20 år, pojkar 17-20 år): De flesta har fungerande abstrakt tänkande på vuxen nivå med god tidsuppfattning. "Osårbarhetsmyten" har urholkats och pessimismen tar överhanden - en superrealistisk framtidssyn dominerar. Identiteten är mer fast och etablerad. Individen kan därigenom åter ta emot- eller förkasta råd utan emotionella utbrott. Kamratkretsens betydelse minskar. Börjar utveckla nära relation till en medmänniska utanför den egna familjen. Kan göra en realistisk egen yrkesplanering (Berg Kelly, 1998).

Identitetskris i adolescensen

Identitetskrisen kan te sig som en förvirring med upplösning av tidsperspektivet; en känsla av att allting är bråttom, kombinerat med bristande sinne för tidsdimensionen.

Här finns även tvehågsenheten inför vad tidens gång kan föra med sig - vacklande oro på möjligheterna till förändring och förbättring kombinerat med skräck för att en förändring ska förinta det lilla av trygghet som det bestående ändå kan förmedla. Självmordsfunderingar står mera för en förhoppning om förnyelse och återfödande än önskan om förintelse och utplåning... Självförtroendet vacklar och den intensiva kampen för självständighet även i småsaker kan ledsagas av känslor, skam och tvivel. En omfattande skuldkänsla, förlust av initiativ, hör också till bilden. Vidare att en allvarlig identitetskris åtföljs alltid av en störning av arbetsförmågan med en mer eller mindre fullständig verksamhetsförlamning som följd. Den kan ses som en oförmåga att koncentrera sig på uppgifter eller som en överbetoning av en speciell aktivitet. Detta kombineras ofta med en omåttlig känslighet och avsky för konkurrens (Sylvander, 1982)

Tidigare forskning

Morgontrötta elever hamnar i underläge i skolan.

Morgontrötta elever har sämre förutsättningar att klara skolarbetet, visar en pågående studie av bl.a. Maria Lennernäs-Junberger, docent i näringslära, och andra forskare, som riktar hård kritik mot skolornas tidigare lagda lektioner

Elever som har en sen dygnsrytm känner i högre grad huvudvärk, håglöshet och illamående i skolan än elever som lägger sig tidigt på kvällen och går upp tidigt på morgonen. Det slår två forskare fast i en pågående studie vid universiteten i Umeå och Uppsala.

Forskarna har låtit samtliga sjundeklassare i tre kommuner svara på en enkät om bland annat mat- och sömn, attityder, skolframgång och fysisk aktivitet. Enkäten har sedan följts upp av djupintervjuer.

- Maria Lennernäs-Junberger menar att resultaten är tydliga. De så kallade kvällsmänniskorna har genomgående sämre matvanor med mycket snabbmat som pizza och hamburgare. De mår också sämre än morgonmänniskorna som föredrar frukt och grönsaker och även har lättare att följa med i skolarbetet.

Studien visar att det är en större andel av högstadieläverna, 34 procent, som räknar sig till kvällsmänniskor än vad det är i den vuxna befolkningen. I den sistnämnda gruppen är motsvarande siffra 15-20 procent. Andelen morgonmänniskor bland eleverna är mellan 11 och 15 procent.

Maria Lennernäs-Junberger anser att skolans tider är anpassade till vuxna som arbetar. I stället menar hon att lektionerna måste starta senare för att skapa bra förutsättningar för inläring; utvilade elever som har ätit ordentligt.

Forskarna arbetar för närvarande med en uppföljning av eleverna, som nu går i nionde klass. Bland annat ska sambandet med elevernas avgångsbetyg studeras (Aftonbladet, 2000).

Tonårspojkar måste ha sovmorgon

Den amerikanska sömnforskaren Mary Carskadon har undersökt 222 tonåringars sömnrutiner. Undersökningen visar att tonåringarna sover i genomsnitt sju timmar och femton minuter per natt. För att de ska fungera optimalt behöver de en nattsömn på nio timmar och femton minuter. Undersökningen visar alltså att tonåringarna sover i genomsnitt två timmar för lite varje natt. Enligt Carskadon lider tonårskillar mer av sömnbrist än vad tjejerna gör.

Tonårspojkar måste ha sovmorgon enligt ny forskning av sömnforskaren Mary Carskadon, som visar att tonårsgrabbar är biologiskt programmerade att stanna uppe längre på kvällarna. När skolan börjar tror tonåringarnas kroppsklocka att det fortfarande är natt, trötta tonårskillar ska sova ut på morgonen, menar hon.

Jan-Erik Broman, chef på sömnutredningsavdelningen vid Akademiska sjukhuset i Uppsala hävdar att nu för tiden får de unga värja sig för utbud såsom dataspel, video och sena tv-program. Han tror att tonårskillarna tänjer mer på sina biologiska gränser än vad tonårstjejerna gör. I Sverige har det inte forskats om tonåringars sovvanor och sömnbehov, emellertid har det uppmärksamats utomlands, och det finns ett behov av att göra en svensk sammanställning. Det finns olika uppfattningar om varför tonåringar lägger sig sent.

En del hävdar att det beror på ett slags moraliskt grupstryck, att tonåringarna har mycket press på sig: läxor och sportaktiviteter och kompisar och annat som ska hinnas med. *”Det finns också ganska goda belägg för att det finns en biologisk förklaring till att tonåringar har en annan dygnsrytm”*, påpekar Jan-Erik Broman.

Mary Carskadon är en av dem som hävdar att biologin spelar in. Hon menar att tonåringar borde få börja skolan senare, för när de måste stiga upp är de mitt inne i sin sista sömnperiod. (Magnus Sandelin, Aftonbladet, 2001-05-11).

Teoretiska perspektiv

Erik Homburger Eriksons socialpsykologiska teori

Den amerikanske psykoanalytikern Erik Homburger Erikson (1902-1994), som specialiserat sig på barn och ungdom, har delvis utvecklat skaparen av psykoanalysen, Sigmund Freuds teorier, men har även behandlat barnets och den unges förhållande till sin omgivning.

Han lägger stor vikt vid den känslomässiga och sociala utvecklingen. Han visar hur individens biologiska utveckling skapar konflikt- och krissituationer vid mötet med den sociala miljön. Erikson lägger också stor vikt vid jaguppfattningen och identitetsuppfattningen (Modigh & Olsson, 1985).

Epigenetisk utveckling

Epigenetisk utveckling; stegvis utveckling genom en serie stadier. Erik Homburger Erikson betonar i sin epigenetiska utvecklingsteori att det sker en samverkan mellan kroppslig utveckling, jagutveckling och social miljö. Enligt Erikson är den mänskliga utvecklingen i olika stadier förutbestämd på liknande sätt som under fostertiden, då de olika organen anläggs och utvecklas på ett visst sätt och vid en viss tidpunkt enligt det genetiska programmet.

Efter födelsen fortsätter utvecklingen i en utstakad, ofrånkomlig ordningsföljd mellan olika stadier. I varje stadium sker en utveckling av personligheten på ett bestämt område.

Självuppfattningen och sättet att fungera i relation till andra bestäms av hur man löser de grundproblem som karakteriserar ett visst stadium. Varje lägre stadium i utvecklingen utgör således förutsättningen för ett högre (Nationalencyklopedin, 2002).

Eriksons psykodynamiska teori i de 8 olika faserna:

1: *Oralfasen*; ca 0 – 1 ½ år - Behov av sugande och bitande, positiv eller negativ krislösning som utgörs av tillit eller misstro, behov av att få och att ge tillbaka i en extra viktig relation med individuella personer.

2: *Analfasen*; ca 1½ - 3 år - Behov av muskelkontroll, positiv eller negativ krislösning som utgörs av självständighet eller skam/tvivel på sig själv, behov av att hålla kvar eller att släppa och att ha den extra viktiga relationen med föräldrarna.

3: *Oidipalfasen*; ca 3 – 6 år - Behov av att utforska inom barnsexualitet, positiv eller negativ krislösning som utgörs av initiativlust eller hämningar/passivitet, behov av könsidentifikation; att efterlikna i den extra viktiga relationen med familjen.

4: *Latensfasen*; ca 6 – 12 år – Behov av ökat intresse i att utforska sexualdriften, positiv eller negativ krislösning som utgörs av verksamhetslust eller underlägsenhetskänslor, behov av att göra saker tillsammans i den extra viktiga relationen med kamrater och lärare/vuxna.

5: *Genitalfasen*; ca 13 -19 år - Könsmognad, positiv eller negativ krislösning som utgörs av identitet eller identitetsförvirring, behov av att vara sig själv eller inte i den extra viktiga relationen med jämånåriga kamrater; ”gånget”.

6: *Genitalfasen*; ca 20 år - Sexualiteten utvecklas, positiv eller negativ krislösning som utgörs av närhet eller isolering, behov av att utveckla intimitet med annan människa och att identiteten stabiliseras.

7: *Genitalfasen*; tidig vuxenålder - Behov av att ha barn, positiv eller negativ krislösning genom produktivitet eller inaktiv/stillståående, behov av att bygga ett förhållande till den nya generationen, att fostra och vägleda.

8: *Genitalfasen*; medelålder, ålderdomen - Kroppslig skröplighet, sänkt kapacitet, hälsoproblem, positiv eller negativ krislösning utgörs av integration eller bitterhet över livet utifrån acceptering av livet - värderat utifrån de tidigare faserna i relation till sig själv och slkten.

I alla de olika faserna utvecklas ett grundläggande personlighetsdrag. Ett kroppsorgan upplevs i respektive fas som extra känsligt och har därför central betydelse. Beteenden som direkt har att göra med detta kroppsorgan har också samband med annat som personen lär sig under fasen. Varje fas har också en kritisk period, då personen är extra känslig för den typ av intryck som står i centrum under fasen. Detta ger möjlighet till personlighetsutveckling.

Erikson kallar dessa kritiska perioder för mognadskriser. Utvecklas krisen positivt blir den grunden för den fortsatta utvecklingen positiv. Negativ krislösning kan ge problem i framtiden. En mognadskris kan utvecklas negativt om en livskris, t.ex. en nära anhörigs dödsfall eller föräldrars skilsmässa, som kan utgöra den viktiga vuxensamhörigheten under den kritiska perioden. Relationerna till omgivningen är därför viktiga.

Krislösningen påverkar jaguppfattningen, identitetsutvecklingen och individens förhållande till sig själv och till andra. Detta är avgörande för hur utvecklingen i följande fas skall bli (Modigh & Olsson, 1985).

Den genitala fasen, ca 13 – 19 år

Den genitala fasen (genitala = könsorgan, genital = könslig, sexuell könsrodnad) kallas så därför att puberteten nu infaller. Puberteten innebär en utveckling av könsorganen och av hela kroppen under inflytande av könshormonerna. Under den tidigare latensfasen var drifterna och den genitala sexualiteten slumrande: Nu vaknar dess till liv i samband med könsrodnaden. De biologiska förändringarna som puberteten innehar leder till förändringar i individens psykiska liv och påverkar hans/hennes sociala situation (Modigh & Olsson, 1985).

I denna ålder är sökandet efter identitet en central process. Tonåringen söker svar på frågor som "vem är jag" och "vem vill jag vara?". Han eller hon kan också uppleva att den identitet som byggt upp under barndomen plötsligt splittras. Tidigare utvecklingsfasers olösta kriser aktualiseras på nytt och blir en del av tonåringens kris. Individens söker efter ett sammanhang i sin tillvaro, för att kunna känna en fast identitet. En ny, förvirrad identitet växer fram. Individens måste integrera tidigare identifikationer, roller och färgigheter med sitt nya jag. Det gäller att hitta sig själv i en kaotisk upplevelsevärld (Modigh & Olsson, 1985).

I samband med tonåringens strävan att skapa en egen identitet uppstår oftast en påtaglig självupptagenhet, ett ständigt iakttagande av den egna personen. Tonåringen blir oftast starkt självkritisk. Det blir viktigt att leva upp till det rådande tonårsidealet i fråga om figur, utseende och kläder. Bakom denna strävan att ha ett visst utseende ligger oftast en känsla av osäkerhet och förvirring. För att hitta en identitet söker tonåringen efter olika förebilder. Det kan vara föräldrar, kamrater, lärare, idoler, hjältar m fl. På detta sätt prövar sig tonåringen fram och identifierar sig med flera olika personer (Modigh & Olsson, 1985).

Tonåringarna bildar ofta starkt gruppberoende gäng med gemensamma ideal, intressen och normer. Detta leder till att de ställer sig starkt kritiska till andra gäng och vuxna som inte tänker som de. Denna kritiska inställning kan av föräldrar, lärare och samhället upplevas som påfrestande. Ofta uppstår konflikter mellan generationerna. Samtidigt som tonåringen kritiserar allt i omgivningen, har han eller hon mycket svårt att själv ta till sig kritik. Detta beror enligt Erikson på att tonåringen utkämpar en inre kamp för att finna sin identitet (Modigh & Olsson, 1985).

Under denna period uppstår den första förälskelsen, som är ett sätt att pröva den egna könsidentiteten. Ofta är förälskelsen inte så allvarlig, utan ter sig mest som ett svärmeri för någon på avstånd, t ex en rockidol eller någon annan vuxen. Den behöver inte besvaras, ibland räcker det med att få prata om personen i fråga eller skriva namnet överallt (Modigh & Olsson, 1985).

Pendlandet mellan att vara vuxen och att vara barn förlängs enligt Erikson till ett slags kulturpubertet. Samhällets krav på en grundlig skol- och yrkesutbildning fördröjer steget in i vuxenvärlden till långt efter den egentliga könsrodnaden (Modigh & Olsson, 1985).

Positiv krislösning

Om samspelet med omgivningen varit gott och tidigare fasers krislösning varit positiv, utvecklar tonåringen sin egen identitet och kan till slut hitta sig själv. Denna skapade identitetsuppfattning underlättar för individen att möta vuxenvärlden. Identitetsutvecklingen blir nu fullständig.

Negativ krislösning

Om samspelet med omgivningen varit negativ och de tidigare fasernas kriser lösts negativt så att de skapat en osäker identitetsuppfattning, blir följden en identitetsförvirring. Det innebär en förvirring i förhållande till det egna jaget och omgivningen. Avsaknad av identifikationsobjekt, dvs. av förebilder, kan leda till att individen skapar sig en identitet som är av ondo.

Resultatet kan bli ett avvikande, t.ex. kriminellt eller utåtagerande beteende, som kan ta formen av exempelvis skolk och drogmissbruk. Det kan även leda till oåtkomlighet och isolering, ett ständigt grubblande på verkligheten omkring, vilket senare kan utvecklas till tanquesplittring, hallucinationer, apati och initiativlöshet. Även andra känslomässiga störningar kan uppstå, t ex starka depressioner då individen ifrågasätter meningen med livet och tänker självmordstankar. Vårdarens, förälderns eller lärarens egen upplevelse av identitetsbildning och bemötande under tonåren förmedlas till tonåringen och påverkar samspelet. Även vuxna kan vara identitetsökande och rollsplitrade (Modigh & Olsson, 1985).

Jean Piagets grundläggande frågor inom kognitiv teori; kunskapsteorin

Jean Piaget (1896-1980), schweizisk utvecklingspsykolog och pedagog, började sin bana som biolog. Han föreställde sig tidigt att man genom biologin skulle kunna få klarhet i grundläggande frågor inom kunskapsteorin. En viktig bro mellan biologin och filosofin gick enligt P. över utvecklingspsykologin. Han tänkte sig också att logiken i grunden hade sitt ursprung i människors handlande och aktivitet. Tänkanget var därmed i allt väsentligt en fråga om internaliserade handlingar och kunde beskrivas på samma sätt som handlingar (Nationalencyklopedin, 2002).

Piagets indelning av kognitiv utveckling i fyra skilda stadier

1. *Sensomotoriskt*; tänkanget är begränsat till handlingsscheman, 0-2 år.
2. *Pre-operationellt*; representationer - intuitivt, men inget logiskt tänkande, 2-6 år.
3. *Konkretoperationellt*; systematiskt och logiskt tänkande, men bara i samband med konkreta faktorer, 6-12 år.
4. *Formelltoperationellt*; abstrakt, logiskt tänkande, 12- (Hwang & Nilsson, 1995).

Enligt Piaget har barn i olika åldrar, olika sätt att konstruera sin verklighet beroende på de förändringar som hjärnan genomgår under tillväxten. Utvecklingen går från reflexrörelser till det abstrakta och logiska tänkandet under tonåren. Sätten att konstruera verkligheten består av mentala strukturer i utveckling.

Piagets teori kallas ofta *genetisk strukturalism* och det beror på att han har visat hur nya tanke- och handlingsmönster föds ur de gamla. Ordet genetisk kommer av *genesis* som betyder uppkomst och tillkomst. Genetisk strukturalism är sålunda en teori som säger att tänkandet hos barn och unga utvecklas språngvis. Nya strukturer bildas ur redan befintliga tanke- och handlingsmönster genom konfrontationer med verklighet som individerna vistas och fungerar i (Egidius, 2000).

Detta synsätt präglade Piagets studier av hur mänsklig kunskap utvecklas och hur intelligens kan ses som en funktion för anpassningar mellan organism och omvärld. Kunskap struktureras som *transformationssystem* för utbytet mellan individ och omvärld, och intelligensen är dess funktion på samma sätt som i biologin lungan är en transformerande struktur och andningen en funktion. De anpassningar som görs när individen påverkar och påverkas av sin omgivning tenderar att bli bestående och stabila, självreglerande strukturer, som så småningom grupperas till stadier i den kognitiva utvecklingen (Nationalencyklopedin, 2002).

Fjärde stadiet: den formelltoperationella perioden, ca 11/12 -

Piaget menade att det abstrakta tänkandet utvecklas under loppet av puberteten, den unge kan nu tänka logiskt om abstrakta situationer. Bilda teorier och fundera över filosofiska och religiösa frågor, tänkta problem osv. Det betyder inte att den unge alltid tänker abstrakt, utan när nya problem och sammanhang skall läras in är det viktigt att kunna hantera det konkret, innan man tar itu med det abstrakta. Det abstrakta tänkandet medför att den unge kan förstå och intellektuellt genomskåda de inlärdade normerna, vilket kan skapa motsättningar om normerna inte är väl förankrade. Det formella tänkandet kräver *bevis* av både logisk och empiriskt slag. Det här utgör en del av orsakerna bakom de konflikter och personliga kriser som en del unga upplever i övergången från barn till vuxen (Evenshaug & Hallen, 1992).

Kritik av Piagets teori och några alternativa synpunkter

Inom alla dessa kognitiva stadier sker en socialiseringsprocess. Individuella skillnader i socialisationen, såsom barnens erfarenheter av föräldrar, skola och andra betydelsefulla vuxna, kan underlätta eller försvåra övergången till ett nytt stadium (Angelöw & Jonsson, 1990).

Förmågan att på en och samma gång bedöma många möjligheter i en situation gör att ungdomar kan ha tendens att tänka i komplicerade banor om saker som är relativt enkla och därmed göra dem svårare än vad de är. Denna så kallade *pseudostupiditet* kommer även till uttryck i de ungas tendens att tillskriva andra personer mer komplicerade motiv än de faktiskt har. De kan till exempel uppfatta pappans förfrågan om en vanlig tjänst som ett angrepp på deras frihet och oberoende. Detta måste ses i ljuset av den unges bristande erfarenhet. De kan visserligen se många olika alternativ i en situation, men de har inte tillräckligt med erfarenhet för att avgöra vilket handlingsval som är det bästa (Elkind, 1978; Evenshaug & Hallen, 1992).

Deras förmåga att tänka formellt logiskt styr dem bort från barnårens jagcentrerade tänkande, men ungdomsåren har sin egen form av egoism. Ungdomarna kan nog förstå hur andra tänker, men de har svårare för att kunna skilja mellan vad de själva är intresserade av och vad andra tycker är intressant.

De ungas nya tankeprocesser gör att de blir upptagna av sina egna tankar och de förutsätter att alla andra också är det. I sociala situationer är det därför mycket känsliga för andras reaktioner. De tror att alla iakttar dem, att alla andra är lika beundrande eller kritiska mot dem som de själva är. De skapar på så sätt en *inbillad publik* i förhållande till sig själva (Elkind, 1978; Evenshaug & Hallen, 1992).

Egoismen under ungdomsåren kommer också till uttryck i att ungdomarna uppfattar sig själva som mycket speciella och på ett sätt som gör dem lite förmer än andra. De gör ofta upp en historia om sig själva – *en personlig fabel* – som bland annat får sitt uttryck i att de upplever sina egna känslor som helt unika. ”Ingen har någonsin känt som jag, ingen kan förstå vad jag känner.” Detta jagtänkande förekommer ofta tillsammans med en narcissistisk hållning som kan yttra sig i förakt och arrogans inför jämnåriga och även inför vuxengenerationen.

Resultatet kan bli ett tillbakadragande i sig själv – med en extrem känslighet för kritik mot sig själv, samtidigt som de kan vara nog så sarkastiska och spydiga mot andra (Evenshaug & Hallen, 1992).

Vygotsky (1978) hävdar att det som senare blir till mentala operationer tidigare har varit mellanmänskliga interaktioner. Våra mentala processer har med andra ord sociala och kulturella ursprung. Det leder oss till frågan om vilket förhållande som finns mellan de formella strukturerna och det sakliga innehållet i tänkandet. Enligt Piaget är strukturerna generella, dvs. barnens tänkande inom olika livs sfärer och ämnesområden bestäms av den bakomliggande strukturen. Det specifika innehållet i tänkandet i form av språk och kunskaper om diverse olika ting blir följaktligen av sekundär betydelse. De operativa strukturerna är redskap som är tomma på innehåll och som kan användas i alla slags situationer. De praktiska konsekvenserna av en sådan uppfattning blir att innehållet i den pedagogiska situationen underskattas (Evenshaug & Hallen, 1992).

Det avgörande för barnens/tonåringens uppmärksamhet och deras tänkande är att *innehållet* är intressant och har anknytningar till deras verklighet. Varken barn eller vuxna verkar kunna fungera enbart utifrån logiska strukturer. Det är snarare våra vardagliga strukturer med dess konkreta innehåll och mål som styr våra psykologiska processer. Det är mycket som tyder på att den speciella ”livsform” som barnen föds in i blir avgörande för vilka mentala färdigheter barnen utvecklar. Om vi går till andra samhällen och kulturer än vår egen, finner vi att människor där kan utveckla otroliga mentala färdigheter på vissa områden som är av stor relevans för deras vardag och livsform, medan de på andra områden verkar fungera på en mycket låg nivå. På motsvarande sätt kan vi i vår egen kultur finna exempel på att barn/tonåringar kan behärska invecklade intellektuella uppgifter på områden som de är speciellt intresserade av (Evenshaug & Hallen, 1992; Hundedeide, 1985; 1989).

Utifrån den bakgrunden blir det helt galet om en sådan strukturteori som Piagets, skulle vara grunden till en läroplan eller till innehållet i uppfostran. Teorin kan användas som ett analysredskap, en hjälp till att bedöma hur vi ska underlätta barnens inläring.

Men innehållet i förmedlandet måste hämtas från kulturarvet och kan inte ersättas med ett analysredskap menar Piagetforskaren David Elkind (1976, Evenshaug & Hallen, 1992).

Piaget tycks ha övervärderat den kognitiva kompetensen hos ungdomarna. Det visar sig att ungdomar och vuxna överlag inte tänker formelltoperationellt i den utsträckning som Piagets teori förutsäger. Det verkar snarare som om de flesta överhuvudtaget inte uppnår det formellt operationella stadiet. Piaget har vidhållit att alla generellt sett uppnår en viss grad av formellt operationellt tänkande, men att de använder sig av det på områden som de är särskilt duktiga i och intresserade av (Piaget, 1927 b; Evenshaug & Hallen, 1992).

Skolan ur olika perspektiv

Skolan som växthus eller tukthus

Enligt Goldinger (1995) möter dagens högstadieskola inte eleven i dennes egentliga behov och tar inte hänsyn till de utvecklingsmässiga behoven under tonårstiden. Hon menar att skolsystemet i princip erbjuder samma inlärningsituation till en 8 åring som till en 14 åring. Båda förväntas sitta stilla och lyssna bakom en bänk, utrustad med bok, papper och penna.

I själva verket har ju dessa åldersgrupper vitt skilda behov för att få stimulans för sin mognad och sitt lärande. Tonåringen vill, till skillnad mot de yngre barnen, inte samla fakta på hög utan istället bearbeta, analysera och diskutera stoffet. Bäst anser Goldinger att tonåringens tankevärld och mognadsgrad utvecklas när han/hon själv får söka svar på en frågeställning som man själv tänkt ut. Arbetsmetoderna på högstadiet bör därför bygga på elevernas egen forskning.

För att tonåringarna skall intressera sig och ta skolarbetet på allvar är det viktigt att de ser en meningsfullhet i vad de lär sig. Goldinger poängterar även vikten av att ta tillvara tonåringens känslomässiga utveckling. Aldrig någon gång blomstrar skaparkraften som under ungdomsåren; i bilder, ord, fantasier och dagdrömmar. Detta skapande representerar ett sätt att försöka bearbeta och lösa inre problem och konflikter. Skapandet i sin tur ökar självkänslan och får tonåringen att känna sig som en utvald person. På grund av detta anser Goldinger att högstadieskolan bör fungera som en levande verkstad där individen kan hitta uttrycksmedel för sitt inre liv, vilket skulle ge tonåringen möjlighet att växa till en hel människa istället för en känslomässigt torftig och ensidig individ.

Projektarbetet i den progressiva pedagogiken; aktivitetspedagogik

Den tyske filosofen och socialistiske teoretikern Karl Marx antydde hur han ville tänka sig ett framtida skolsystem. Han citerade en rapport av de statliga fabriksinspektörerna i England från år 1863, inspektörer som bland annat hade till uppgift att kontrollera barnarbetet. Lagen föreskrev att barn under 14 år inte fick anställas med mindre än att de samtidigt bereddes plats i en skola.

"Factory education is compulsory and it is a condition of labour", stod att läsa i inspektörernas rapport. De uttalade sig entusiastiskt för kombinationen av arbete, gymnastik och vanlig undervisning. De konstaterade till och med att barn som går i skola halvtid och arbetar halvtid lär sig lika mycket eller mer än barn som sitter av hela dagen på skolbänken.

Marx tillfogade: *"Som man tydligt kan se... spirade ur fabriksystemet grodden till den till framtidens barnuppfostran, i vilken man för alla barn över en viss ålder kommer att kombinera produktivt arbete med undervisning och gymnastik, inte bara som en metod att öka produktionen i samhället utan som den enda metoden att frambringa allsidigt utvecklade människor."* (Egidius, 2000 sid.70).

Projektarbetet som pedagogisk metod leder sitt ursprung tillbaka till sent 1800-tal. Ämnesvalet skulle vara praktiskt, t.ex. att odla vete. Eleverna blev först insatta i den praktiska utövningen, med beaktande av viktiga kunskaper från skolämnena. När elever arbetar med projekt förvärvar de själstillit, ansvarskänsla, samvetsgrannhet – eller motsatsen. De lär sig skriva, räkna, slå i lexikon, rådgöra med lärare och andra vuxna, hjälpa kamrater och ta emot hjälp av dessa, alltså en hel mängd kunnande och vetande som de får ”på köpet”(Egidius, 2000).

PBL – problembaserat lärande

I PBL är det problem och uppgifter som sätts i fokus, inte ett ämnesinnehåll eller kapitel i läroböcker och kursböcker schemalagda timmar för PBL används till att låta studenterna träna sig att lösa den typ av uppgifter som lärandet går ut på. När eleverna ställs inför en problemsituation ska de använda några dagar till att läsa, observera, laborera, göra studiebesök osv. för att ta till sig den kunskap som de behöver för att lösa problemet. Det är därför modellen heter problembaserat lärande (Egidius, 2000).

Socialisationsprocessen inom samhälle och skola

Inom den så kallade skikt-specifika socialisationsforskningen har man alltmer uppmärksammat skiktstillhörighetens inflytande på socialisationen inom familjen, vilken bestämmer utformandet av barnens personlighet och därmed får betydelse för dess framgång i skola och arbetsliv. Den skikt-specifika socialisationsforskningen utgår från att olika samhällssystem skapar förutsättningar för olika klasser och skikt. I vårt svenska samhällssystem indelas vanligtvis personer i olika socialgruppstillhörigheter beroende på deras ställning i arbetslivet (Angelöw & Jonsson, 1990).

Socialisation inom skolan

Enligt Ramström (1991) har skolan en central roll i ungdomarnas socialisation. Skolans väsen har egentligen utvecklats parallellt med ungdomens uppkomst. Sedan har den ständigt pågående förlängningen av skol- och utbildningstiden bidragit till att förlänga och lyfta fram ungdomsperioden. Under årens lopp har dock skolans status i samhället förändrats väsentligt, menar Ramström. Han grundar sig på den tyske sociologen Thomas Ziehe's uppfattning om att förändringen av skolans kulturella ramar är viktare än de förändringar som skett inom skolan. Ziehe menar att människor tidigare hade likartade kulturellt grundade förväntningar på skolan, som gav den en speciell status.

Barn, ungdomar och olika vuxengrupper hade alla starka, likartade förväntningar på skolan, vilket utgjorde laddningen i den ”utbildningskanon” som skolan då utgjorde. Förhållandet till läraren var inte heller som i dagens skola.

Enligt Ziehe var förhållandet mellan elever och lärare präglad av ett annat viktförhållande mellan generationerna än vi upplever idag. Vuxenlivet var mer okänt, avlägset och eftertraktat. Det var inte lika känt för de yngre som dagens media, samtal och erfarenheter gör det för dagens unga. Detta ledde till att läraren, hur attraktiv, avskräckande eller erbarmlig han än var, ändå i första hand var en representant för vuxenlivet. Vid sidan om föräldrarna gjorde detta läraren till den ”instans” som vaktade ingången till vuxenvärlden och reglerade den successiva tillgången till denna.

Ramström pekar även på betydelsen av att det borgerliga personlighetsidealet innebar förmågan till självdisciplin. Ramström påstår att den borgerliga socialisationen hade en självdisciplin som var så identitetsnära att ett ämne som egentligen var identitetsfrämmande ändå kunde bli identitetsnära. Genom att skolan nu förlorat dessa ”gratis krafter” från en utbildningskanon, ett klassiskt generationsförhållande och proletära personlighetsideal är skolan nu inte längre i stånd att förmedla den atmosfäriska täthet som den kunde förmedla ända in på 60-talet. Denna atmosfäriska täthet byggde med andra ord inte på skolans organisation, undervisningsformer etc.

Utan helt enkelt på den kulturella inramning som dåtidens samhälle gav den. Enligt Ramström innebär förlusten av detta ramverk att ansvaret för elevernas socialisation idag allt mer vilar på den enskilde lärarens förmåga att genom individuella ansträngningar återskapa denna atmosfäriska raritet som tidigare var naturlig. Ramström varnar för att dessa förändringar av skolans kulturella status innebär att ungdomarnas utslussning i vuxenlivet får ett minskat stöd och att läraryrket blir oerhört slitsamt (Ramström, 1991).

Precisering av problemet

Att beakta, hantera och underlätta för elevers lärande under adolescens och identitetskris i skolan

Utifrån redogjord bakgrund vill jag påtala och belysa vikten av att – på högstadium - och gymnasium - beakta adolescensens olika fysiska och psykiska tillstånd/symptom. Skolverksamhet i allmänhet borde ta sitt ansvar att vägleda och underlätta inläring i sitt skolarbete, i synnerhet för eleverna under adolescens och identitetskris. Detta för att eleverna ska få en positiv krislösning - för att återigen knyta an till Erikson - Om samspelet med omgivningen varit gott och tidigare fasers krislösning varit positiv, utvecklar tonåringen sin egen identitet och kan till slut hitta sig själv. Denna skapade identitetsuppfattning underlättar för individen att möta vuxenvärlden. Identitetsutvecklingen blir nu fullständig, eleven/individen får en fullvärdig självkänsla och kan tillföra samhället goda ändamål.

Utvecklingsprocessen kan ses som ett samspel mellan en mångfald faktorer såväl biologiska, psykologiska som sociala och samhällsliga. Psykodynamiska, kognitiva, neuropsykologiska och socialpsykologiska faktorer borde behandlas med en strävan till en konstruktiv helhetssyn på utveckling som en sammansatt och under hela livet pågående process.

Min förhoppning är att vidare forskning i ämnet ska kunna bidra till - utifrån dagens alla diskussioner om framtida visioner – *en alltmer* progressiv god skolutveckling - som kanske till och med innefattas av att återinföra konstruktivt beprövade pedagogikmetoder. Som exempelvis mer av Freinets pedagogik med aktivitetspedagogik; arbetsskola och mer av Deweys teori om “learning by doing”. Längre tillbaka i tiden kan vi finna gesäll- och lärlingsmetodik, detta i en modern tappning; läromästare i ett yrke/hantverk som lär ut sitt yrkeskunnande.

Jag vill med denna undersökning kunna bidra och uppmuntra till att i tänkandet kring tilldelning och användning av skolans resurser inte enbart resonera utifrån perspektivet antal kronor som tilldelas skolan, utan att också ta hänsyn till elevers förutsättningar och hur deras resurser kan omvandlas till goda starka krafter i den process som kan skapas av konstruktiva lärare och elever i samförstånd på våra skolor och i nära samspel med näringslivet.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med denna studie är att undersöka och belysa om eventuella problem under ungdomars utvecklingsprocess – oavsett kön - kolliderar med organisationskulturen på högstadium och gymnasium, och vad och hur kan man i så fall göra för att underlätta lärandet för tonåringar/ungdomar under denna identitetskris?

I undersökningen söktes svar på följande frågeställningar:

1. Upplever elever och lärare på högstadium/gymnasium att adolescensutveckling distraherar elevers kunskapsutveckling?
2. Finns det skillnad i svaren mellan lärare – elever?
3. Finns det skillnader som kan härledas till könstillhörighet?
4. Kolliderar ungdomars utvecklingsprocess med organisationskulturen på högstadium och gymnasium, och vad och hur kan man i så fall göra för att underlätta lärandet för tonåringar/ungdomar under denna identitetskris?
5. Skulle flexibel undervisning utifrån biologisk rytm – **inom rimliga gränser, t.ex. 1-2 timmars senareläggning av undervisning** - och/eller utifrån intresse och mognadsnivå alternerad med arbetsintegrerad form/lära underlätta inläring under identitetskris?

METOD

Metodval

Reproduktion

Undersökningen utgår från en tidigare gjord studie av Susanna Arveklev och Yvonne Hanzén. Syftet är då att bekräfta de tidigare erhållna resultaten utifrån en mer omfattande undersökning i en annan tid, annan plats och med andra individer.

Metoden är baserad på både *positivistiskt (förklarande)* och *hermeneutiskt (tolkande)* synsätt med en kombinerande metod med *kvalitativa* och *kvantitativa* jämförande mätmetoder, utifrån frågeformulär strukturerade med fasta och öppna svarsalternativ.

En undersökning kan innehålla en kombination av både kvalitativa och kvantitativa inslag i samma undersökning enligt Holme och Krohn (1997). De menar att det ofta kan vara en stark fördel, det finns inget direkt konkurrensförhållande utan tillsammans kan de kombinera sina starka och svaga sidor för att stärka varandra. Denna undersökning var till största delen kvantitativ men med kvalitativa inslag.

Många av frågorna har utformats utifrån en skala på 1-10 där 1 är högsta värdet och en del av frågorna utformades enligt en skala med fyra alternativ.

Några av delarna innehåller även öppna frågor, där respondenten kunde utveckla sitt svar.

Öppna frågor, som även kallas för ostrukturerade frågor, saknar svarsalternativ, och respondenten önskas vid dessa frågor att skriva längre svar. Dock finns det nackdelar med de öppna frågorna. Det kan t ex vara svårt att få den svarande att skriva tillräckligt utförliga svar, beroende på att de kanske inte anser sig ha tid, känner sig osäkra på att skriva eller helt enkelt tycker det är jobbigt (Holme och Krohn, 1997).

Jag tror att det även kan finnas fördelar med de öppna frågorna om man betänker möjlighet att få in några svar med lite mer djup och personlighet i.

Urval och Genomförande

Undersökningsgrupp

Elevgruppen bestod av ena gruppen: 38 högstadiel elever, som gick år åtta (åttonde läsåret i grundskolan) och av andra gruppen: 41 gymnasieelever som gick det andra av tre läsårs, varav 18 elever på det individuella programmet (IV), och 23 elever på naturvetenskapliga programmet (NV).

Antalet utsända och inkomna enkäter bland eleverna redovisas i Tabell 1, och i Tabell 2 redogörs för lärarenkäterna. Undersökningsgrupperna ingick i samma kommun och var i huvudsak elever från närbelägna villa- och lägenhetsområden med både låg- och högutbildade föräldrar, ensamföräldrar samt ett lågt invandrarantal.

Totalt deltog 65 elever vid enkättillfället, fördelat på 27 flickor och 38 pojkar.

Tabell 1. Enkätutfall (n), fördelat på kön/årsklass 8 på högstadiet och gymnasiet, kön/naturvetenskaps-/och individuella programmet, samt totala antalet elever som deltog.

Enkätutfall	HÖGSTADIET år 8			GYMNASIEPROGRAM år 2					
	n	Flickor	Pojkar	n	IV		n	NV	
					Flickor	Pojkar		Flickor	Pojkar
Utsända enkäter	38			18			23		
Inkomna enkäter	35	15	20	15	6	9	15	7	8
Bortfall	3			3			8		
Totalt bortfall	14								

Tabell 1 visar totalt 14 bortfall av elever som under ordinarie lektionstid, besvarade enkäten.

Tabell 2. Enkätutfall (n) fördelat på kön/lärare på ovan respektive skola; högstadiet och gymnasiet.

Enkätutfall	n	Högstadielärare		Gymnasielärare	
		Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Utsända enkäter	8	4	4	4	4
Inkomna enkäter	8	4	4	4	4
Bortfall	0	0	0	0	0

Elev- och lärarenkäterna utgick från en B-uppsats gjord år 2002 av Susanna Arveklev och Yvonne Hanzén.

Enkäterna gav underlag för analysen av eventuella distraherande processer vid lärande under tonårs- och adolescensperiod, genom att ge exempel på elevers självrapportering, egen värdering och lärares utsago.

Frågorna i lärar- och elevenkäterna – som alltså användes i en tidigare undersökning - har omformulerats i denna andra undersökning.

Sammandrag av enkäterna redovisas i Bilaga 1 och 2.

De öppna frågorna var av karaktären beskrivningar till exempel av vad som upplevdes som bra/dåligt i skolan.

Elevenkäten bestod av 35 frågor till eleverna innehållande olika trötthetsgrad, arbetssätt, samarbete, glädje och trivsel, problem, hälsa och välbefinnande och skolarbetsmiljö.

Enkäten till lärarna innehöll 27 frågor av upplevelse och innebörd av elevers förhållningssätt till skolundervisning och skolmiljö.

Frågorna skulle besvaras genom att på en skala; 1-10 ange upplevelse, och där låga värden betydde att eleven upplevde situationen som bra, med svarsalternativ t.ex. som mer/mindre, mycket bra/mindre bra.

Alternativsvar som ”alltid”, ”ofta”, ”ibland”, ”aldrig”, har rangordnats som 1-2-3-4.

Datainsamling

Enligt Patel & Davidson, (1994) kan en enkät betraktas som ett specialfall av en intervju och därigenom struktureras utifrån intervjuens två dimensioner: grad av standardisering och grad av strukturering. Graden av standardiseringen är beroende av hur mycket ansvar som lämnas till intervjuaren när det gäller frågornas utformning och inbördes ordning. En enkät kan sägas vara en nedskrivna intervju som är fullständigt standardiserad, genom att den är konstruerad på så vis att varje person skall svar på likadana frågor i samma ordning.

Graden av strukturering däremot har att göra med i vilken utsträckning frågorna är fria att för intervjupersonen tolka utifrån egen inställning, tidigare erfarenheter o.s.v., menar Patel & Davidson.

Jag har valt att använda mig av en helt standardiserad enkät – med både hög och låg grad av strukturerade frågor - bestående av både slutna frågor av flervalstyp; nominal- och ordinalskala samt frågor med öppna svarsalternativ.

Anledningen till att jag valde just enkät som mätinstrument beror på att jag ansåg att min närvaro kunde verka störande på respondenternas svar. Jag tror nämligen att just denna ålderskategori kan känna sig särskilt besvärade av iakttagelse om de ska svara på frågor under personlig intervju.

Frågeformulären utdelades till samtliga respondenter i de olika programmen och klasserna under ordinarie lektionstid av lärarna, vilka tog cirka 15-20 minuter att besvara.

Trovärdighet/Tillförlitlighet

För att öka reliabiliteten ställdes en del frågor gällande samma sak fast i olika form som kan tyckas vara onödiga och ickerelevanta, avsikten med dessa ”extrafrågor” är att få med så många faktorer som möjligt för att kunna utkristallisera och avgränsa i syftet att få en så sanningsenlig rapport som möjligt.

Validitet; trovärdighet/tillförlitlighet utifrån att mätinstrument mäter det som man avser att mäta. Validitet kan betecknas som frånvaro av systematiska mätfel.

Reliabilitet; trovärdighet/tillförlitlighet inom beteendevetenskaperna, mått på ett tests precision. Reliabiliteten beskriver alltså hur väl testet mäter det som det mäter. (Nationalencyklopedin, språkdata, ordboksartiklar, 2003).

Mätinstrument

Som "verktyg" användes frågeformulär med öppna och fasta svarsalternativ. Dessa bearbetades senare i SPSS-program (Statistical Package for the Social Sciences), som är ett kraftfullt och tillförlitligt statistikprogram.

Databearbetning/Analys

Sammanställning och analys av enkäterna

Presentation av resultat redogörs i form av tabeller och text..

Strukturerade frågor: Frågor med slutna svarsalternativ sammanställdes och bearbetades med olika statistiska metoder. Tonvikten låg på signifikansprövning av skillnaderna mellan medelvärden mellan de olika stadieskolorna, samt beräkning och signifikansprövning av korrelationer mellan svar på frågor.

Öppna frågor:

Frågor med öppna svarsalternativ bearbetades med en kombination av kvalitativ och kvantitativ metod. Elevernas svar sammanfördes till kategorier varefter information om svarsfrekvens under respektive kategori redogjordes.

Övriga statistiska analyser:

Signifikansprövning (*t*-test) av medelvärdesskillnader och standardavvikelse för oberoende urval genomfördes för respektive kön och mellan de två stadierna (åttonde läsåret på högstadiet och andra året på gymnasiet).

Många av frågorna har utformats utifrån en skala på 1-10 där 1 är högsta värdet och en del av frågorna utformades enligt en skala med fyra alternativ. Några av delarna innehåller även öppna frågor, där respondenten skulle utveckla sitt svar.

Öppna frågor, som även kallas för ostrukturerade frågor, saknar svarsalternativ, och respondenten önskas vid dessa frågor att skriva längre svar. Man skulle kunna säga att de öppna frågorna, i sin karaktär, är mer lika intervjufrågor, som ofta just framkallar mer djupa och utförliga svar än enkätfrågor.

Beskrivning av resultat och analys

Resultat- och analysdelarna kommer att vara uppdelade enligt samma princip som själva enkäterna, dvs de kommer att redovisas i en uppdelning till att sammanfattas i en helhet utifrån högstadiesflickors/pojkars upplevelse, gymnasieflickors/pojkars upplevelse, kvinnliga/manliga högstadie- och gymnasielärares upplevelse, för att slutligen jämföra dels elevers upplevelse, dels lärares/elevers upplevelse med varandra. I resultatdelen redovisas sammanlagt 19 alternativfrågor i form av tabeller, tillsammans med de öppna frågorna.

Alternativfrågorna redovisas kvantitativt, medan de öppna frågorna redovisas kvalitativt. Tabellerna kompletteras även med efterföljande förklaringar av de resultat som undersökningen givit. Resultatet av de övriga alternativfrågorna presenteras i form av frekvenstabeller, som tagits fram med hjälp av SPSS-programmet.

I tabellerna ska man tydligt kunna utläsa resultaten och få en god blick över de skillnader och likheter som finns i och mellan de olika stadierna och mellan elever och lärare.

I analysen jämförs hela enkätresultatet från de två stadierna med varandra - samt - att med syftet som förgrund göra jämförelser, iakttagelser och analyser med litteraturen, och därmed redogöra för varför resultaten blivit som de blivit. Det kommer även att föras en diskussion kring syftet, resultaten och dess orsaker i diskussionsdelen.

Etiska aspekter

Samtliga respondenter informerades i samband med presentationen av undersökningens syfte, på ett försättsblad, att det var frivilligt att delta samt att deras svar behandlas helt anonymt (bilaga3).

RESULTAT

Kvantitativ och kvalitativ analys av enkätsvar från elever och lärare på högstadienivå

Högstadiееlever årskurs 8:

Sammanställd analys av hel- och halvstrukturerade frågor utifrån inkommande svar från 20 pojkar och 15 flickor ifrån två olika klasser i årskurs 8.

De flesta högstadiееlever börjar skoldagen klockan 8.20, alla veckodagar, med undantaget av fredagar för vissa elever, som då börjar klockan 8.30.

Upplevelsen av hur viktig skoltid och studier anses vara utifrån en skala på 1-10, där värdet relateras till 1 = Mycket viktig - 10 = Mindre viktig, visar medelvärdet på 3,06 av högstadiееflickornas resultat och ett medelvärde på 3,00 av pojkarnas resultat. Ingen skillnad vad gäller upplevelse av vikten med skoltid/studier.

Totalt visar resultatet på ett aritmetiskt medelvärde av 3,03 av högstadiееlever, vilket *kan tolkas* som att de flesta oavsett kön anser skoltiden vara relativt viktig.

Upplevelsen av humör då eleven går till skolan utifrån en skala på 1-10 där skalnivå 1 relateras till "Gott humör" och skalnivå 10 till "Mindre gott humör", visar ett centralmått på 4,60 av flickornas enkätutfall och ett centralmått på 4,20 av pojkarnas svar.

Totalt ligger medelvärdet på 4.37 av högstadiееleverna. *Sammantaget kan det tolkas och förklaras* som att flickorna har en mindre upplevelse av gott humör än vad pojkarna upplever.

Trötthet under skoltiden

Ungefär 53 % (8/15) av högstadiееflickorna känner sig mest trötta på morgonen och 40 % (6/15) upplever detta på eftermiddagen. 61 % (11/15) av pojkarna känner mest trötthet på morgonen, 38 % (7/18) även på eftermiddagen.

Efter denna fråga uppmanas eleverna att vänligen förklara upplevelsen om vad de själva tror att det kan bero på, om de känner sig mer/mindre trötta nu, Flertalet pojkar har ej uppgett någon motivation för detta Följande citat är elevernas egna förklaringar till om och varför de ofta känna sig mer/mindre trötta nu:

Flickor:

"Att vi har mer läxor, prov och att vi är stressade."

"Mer viktigt med betyg och liknande, börjar tidigt slutar sent"

"Jobbigare lektioner, för långa skoldagar."

"Att man har mer läxor än förut + man är tonåring."

"Jag går och lägger mig senare på kvällen."

Pojkar:

"För lite idrott"

"För lite sömn"

"Att det är längre dagar"

"Stressigt, mer stoj och stim"

"Sovit dåligt"

Flertalet högstadiel elever uppger att de inte känner sig lika trötta på morgonen när det är helg. Både flickor och pojkar förklarar detta med kommentarer att man på helgen får sova längre och inte är lika pressad av läxorna.

Så gott som alla av högstadiel eleverna oavsett kön, uppger att de skulle vilja börja skoldagen senare, ena hälften klockan 9.00, och den andra hälften klockan 10.00.

Tabell 3. Högstadiel elevers upplevelse av eventuellt hinder för inläring utifrån en skala på 1-10, där 1 är högsta värdet; stort hinder och 10 är lägsta värdet; mindre hinder

N=35	Skalnivå	Flickor	Pojkar	Totalt
Tror du att din eventuella trötthet/nedstämdhet är ett stort/mindre hinder för inläring?	1	1	1	2
	2	1	2	3
	3	2	4	6
	4		4	4
	5	2	1	3
	6	4	2	6
	7	1	3	4
	8	1		1
	9	2	3	5
	10	1		1
Totalt	10	15	20	35

Högstadiel flickornas resultat av det beräknade medelvärdet 5,73 visar på ett lägre mått av upplevelse att trötthet/nedstämdhet skulle vara ett hinder för inläring, till skillnad från högstadiel pojkarna som upplever detta som ett något större hinder, enligt medelvärdet 4,90 här visar.

Totalt medelvärde visar 5,30, vilket kan tolkas som upplevelse av måttligt hinder för inläring utifrån trötthet/nedstämdhet.

Livsstil/Hälsa

53 % av flickorna anser sig *oftast* äta regelbundet, medan 33 % endast gör detta *periodvis*.

55 % av pojkarna uppger att de *alltid* äter regelbundet och övriga gör det *oftast*. Ingen större skillnad föreligger mellan könen.

Resultatet visar enligt enkätutfall på att så många som 71 % av flickorna *inte äter* enligt kostcirkeln, medan resultatet för pojkarna visar på att något färre, 38 % *inte äter* enligt kostcirkeln.

Ingen av pojkarna uppger att de röker, medan 13 % av flickorna uppger att de röker.

73 % av flickorna uppger att de aldrig dricker alkohol, övriga flickor dricker mer sällan. Hälften av pojkarna uppger att de dricker alkohol mer sällan, övriga pojkar uppger att de aldrig dricker alkohol.

87 % av flickorna och 90 % av pojkarna säger sig använda mobiltelefon, ungefär 2-5 samtal per dag och ungefär 5-10 "sms" per dag.

Trivsel i skolan

Upplevelse av skolarbetsmiljö

På frågan om vad högstadieeleverna anser om skolans arbetsmiljö visar resultatet på en måttlig upplevelse utifrån en skala 1-10 där 1 motsvarar mycket bra och 10 mindre bra. Hos pojkarna finner man en något lägre frekvens, med medelvärdet 5,70 vad gäller upplevelse av en bra skolarbetsmiljö, där flickornas medelvärde av frekvensutfall ligger på 5,20.

Upplevelse av trivsel på högstadiet

Majoriteten av ungdomarna har svarat att man trivs relativt bra på högstadiet utifrån en skala på 1-10; mycket bra/mindre bra. 9 av de 35 högstadieeleverna – 2 flickor och 7 pojkar - uppger att de trivs måttligt bra. Resultatet uppvisar ingen större skillnad mellan flickornas relativa frekvensutfall; medelvärdet 3,60 och pojkarnas medelvärdet 4,0.

I kommentarerna poängteras bra lärare, god kamratanda och gemenskap, dock upplever de flesta att det är jobbigt och kravfyllt med många prov och stress/press med betygsjakt.

Majoriteten av högstadielever svarar att man ser en tydlig skillnad på hur det var att gå i mellanstadium kontra högstadium. Exempel på vad som ses som bättre är bl.a. ökat ansvar och att man är "större". Vad man ser som sämre är främst att man har många läxor och prov samt långa skoldagar:

Flickor:

"I mellanstadiet gjorde man roligare saker, man körde inte bara 'teoretiska' saker."

"Jag trivs ganska bra men ibland är det väldigt jobbigt att vakna och gå till skolan."

"Det är friare än mellanstadiet."

"För mycket prov och det handlar ju faktiskt om min framtid."

"Det är kul att träffa nya kompisar."

"Att det finns ungefär en lärare till varje lektion."

"Man får ta eget ansvar, och ha mer frihet."

"Betyg"

Pojkar:

"Man har det bättre här än tidigare och maten är fräschare."

"Press och tjat."

"Mer frihet."

”Man får mer läxor på högstadiet.”
”Det är tråkigt under lektionerna nu.”
”Det är längre dagar.”
”Mer kroppsfixering och mobbning.”

Vad gäller ökat intresse för skolan nu jämfört med tiden på mellanstadiet uppger 8 av de 15 tillfrågade flickorna att de har fått det. 12 av de 18 pojkar som svarat visar på en viss skillnad mellan flickor och pojkar.

På frågan om högstadieeleverna ser någon skillnad på sin inlärningsförmåga; bättre/lättare nu jämfört med mellanstadiet svarar 8 av de 15 flickorna att de lär bättre nu än på mellanstadiet. 12 av 17 pojkar svarar att de lär bättre nu.

Skillnaden mellan tillfrågade flickor och pojkar utgörs av att fler pojkar anser sig lära något bättre/lättare nu än på mellanstadiet.

Ungefär hälften av flickorna uppger sin negativa upplevelse med motiveringar som:

”Det är lite krångligare nu, bara för att man har så månget ämne och läxor.”

”I mellanstadiet var det ganska kul i skolan, men nu är det jobbigt för alla tjuar om betygen hela tiden.”

Andra hälften flickor som upplever en positiv skillnad på mellan-/högstadiet menar att:

”Lärarna är bättre nu, man har flera olika lärare på en dag så man tröttnar aldrig.”

Exempel på pojkarnas motivation för positiva och negativa upplevelse:

”Det finns bra lärare.” *”Jag får mer hjälp nu”*

”Stökigt i klassen, man kanske tänker på annat för att man är trött”

9 av de 15 tillfrågade högstadieflickorna säger sig ha märkt någon skillnad på hur mycket de orkar vara aktiva på lektionerna, med positiva och negativa motiveringar som *”man måste ju hänga med mer och man blir lättare trött, orsaken kan vara att det är för långa lektioner”*.
” Det är lite mer självstudier nu, så man kan göra lite ’eget’ det är roligare!”

13 av 17 högstadiepojkar uppger även dem att de märkt skillnad gällande detta, med likvärdiga positiva och negativa motiveringar som flickorna.

Den dominerade anledningen till att samtliga av dessa som upplever en skillnad, tycks vara en stor trötthet som eleverna anser böttna i för lite sömn och för mycket läxor och prov.

Majoriteten av högstadieflickorna tror att teori varvat med praktik skulle vara bäst för att lära in och komma ihåg fakta. Bland högstadiepojkarna tror drygt hälften detsamma som flickorna. Bland elevernas motiveringar kan nämnas:

”Då tycker man det är roligare, då tar man åt sig mer.”

” Om man blandar så ’känner’ och ’ser’ man hur man skall göra och inte bara läsa om det.”

Förhållandet till lärarna, skolan och kamrater

Ingen större statistisk skillnad mellan flickor och pojkar kan utläsas vad gäller frågan om hur en bra lärare skall vara:

” Snäll, ha tålmod inte ge för mycket läxa, men ska vara lite sträng också.”

” Gå igenom svåra saker på tavlan, ha varierande lektioner.”

” Rättvis och tolerant.”

Jag kan inte heller utläsa någon större skillnad i analyserat material mellan könen vad gäller upplevelse angående mycket bra/mindre bra samarbete mellan elever lärare i de olika ämnena.

Utifrån skalan på 1-10, visar de tillfrågade 15 högstadiesflickornas resultat på ett medelvärde av 3,00 och de svarande 15 högstadiepojkarnas ett medelvärde på 3,20.

Övriga tillfrågade pojkar har svarat att de upplever samarbetet både mycket bra/mindre bra endast i en del ämnen.

Det totala medelvärdet visar på 3,33; ett bra samarbete mellan elever och lärare.

Utifrån statistiskt analyserat resultat kan tydas att 11 av 15 högstadiesflickor och 19 av de 20 högstadiepojkarna upplever en skillnad på lärarnas sätt att undervisa jämfört med tidigare stadium. Både flickor och pojkar motiverar med att man upplever lärarna som

”Mer stränga nu” och att *”de kan förklara bättre”* dessutom är det *”olika lärare i olika ämnen”*.

”Nu pratar dem med oss som om vi vore vuxna.”

Enkätutfallet angående frågan om högstadieleverna skulle vilja ha fler vuxna i skolan såsom skolvärd/värdinna uppger majoritet av flickorna att det redan finns i form av värdar/värdinnor/andra vuxna, men en del av de tillfrågade anser att det kunde vara ännu fler.

På frågan om högstadiesflickorna kan tänka sig studera på distans svarar ungefär hälften att de inte vet. Närmare hälften av högstadiepojkarna kan tänka sig detta studiesätt.

Majoriteten av de tillfrågade högstadiesflickorna uppger att de aldrig försover sig, drygt hälften av de tillfrågade högstadiepojkarna uppger detsamma. En viss skillnad mellan könen kan utmätas, pojkarna har enligt enkätutfall en något högre frekvens vad gäller att försova sig.

Angående sen ankomst reagerar lärarna olika:

”En del tjarar om det i 5 minuter, en del bara säger: du är sen och bryr sig inte sen.”

”Vissa lärare blir arga, andra bryr sig inte.”

Det händer att både flickor och pojkar av de tillfrågade skolkar, 6 av 15 flickor och 7 av 20 pojkar uppger detta.

Tabell 4. Högstadiееlevens självrapporterade hälsa i nuläge gällande följande symptom

Symptom	Dagligen	Flera gånger i veckan	Någon gång i veckan	Väldigt sällan
Spänning/oro	Flickor	Flickor 3 av 15	Flickor 3 av 15	Flickor 9 av 15
	Pojkar	Pojkar	Pojkar 4 av 14	Pojkar 10 av 14
Magont	Flickor	Flickor 3 av 15	Flickor 1 av 15	Flickor 11 av 15
	Pojkar 1 av 11	Pojkar	Pojkar 3 av 11	Pojkar 7 av 11
Huvudvärk	Flickor	Flickor 3 av 15	Flickor 8 av 15	Flickor 4 av 15
	Pojkar 2 av 13	Pojkar 2 av 13	Pojkar 2 av 13	Pojkar 7 av 13
Nedstämdhet	Flickor 1 av 15	Flickor 4 av 15	Flickor 4 av 15	Flickor 6 av 15
	Pojkar 3 av 14	Pojkar	Pojkar 4 av 14	Pojkar 7 av 14

Bland de 15 tillfrågade flickorna svarande 60 % att de väldigt sällan känner oro när de går till skolan, ca 71 % av de 14 rapporterade pojkarna kände inte heller detta så ofta.

Resultatet mellan de båda könen gällande symptom som magont visar att 73 % av flickorna och 64 % av pojkarna väldigt sällan har detta.

Mer än hälften, 11 av de 15 högstadiesflickorna 73 %, uppgav att de har huvudvärk någon eller flera gånger i veckan, medan hälften av de 13 högstadiespojkar som svarat på frågan uppgav att de har detta väldigt sällan, däremot uppgav 4 av pojkarna att de har huvudvärk dagligen eller flera gånger i veckan.

Hälften av de tillfrågade högstadiееleverna, både flickor och pojkar, känner nedstämdhet när de ska till skolan under veckorna. 7 av de 14 svarande pojkarna känner detta dagligen eller någon gång i veckan, medan andra hälften av pojkarna känner detta väldigt sällan. Fler av flickorna visar sig känna av detta, flera gånger eller någon gång under veckorna.

Vad gäller att rangordna skälen till varför de tillfrågade högstadiееleverna går till skolan, har flertalet markerat alternativet: För att det är en förutsättning för vidare studier eller ett arbete som (jag) trivs med, som nummer 1. Vidare har de flesta valt alternativet: För att träffa (mina) kamrater, som nummer 2 eller 3. Sist (4) eller näst sist har flertalet rangordnat alternativet: För att (jag) tycker det är roligt att lära in kunskap.

Kamratandan

Medelvärde vad gäller resultatet av kamratandan för flickorna ligger på 3,93 och för pojkarna ligger medelvärdet på 3,15, totalt ligger medelvärdet för hur god kamratandan är på 3,49; relativt god för både flickor och pojkar.

Idrott

Majoriteten av tillfrågade högstadiesflickor/-pojkar har idrott två gånger i veckan medan ett fåtal flickor har det 3-4 gånger i veckan. Detsamma gäller för pojkarna, men där är det några fler som har idrott 3-4 gånger i veckan. De som har extra idrott har detta som tillval.

Tabell 5. Högstadielävers utfall av frågan vad de brukar göra på fritiden

N=35	15 Flickor	20 Pojkar
Vara tillsammans med familjen	XXXXXXXXXX	XXXXXXXXXXXXXX
Vara tillsammans med kompisar	XXXXXXXXXXXXXX	XXXXXXXXXXXXXX
Festa med kompisar	XXXXX	XXX
Idrotta/motionera	XXXXXXXXXX	XXXXXXXXXXXX
Hobbies och fritidsintressen	XXXXXXXXXXXX	XXXXXXXXXXXX
Kursverksamhet	X	XX
Föreningsverksamhet/ideellt arbete		
Fackligt/politiskt engagemang		
Passa småsyskon	XX	XXXXX
Hjälpa till med hushållet hemma	XXXXXX	XXXXXX
Arbete i förvärvslivet		X
Avkoppling och vila	XXXXXXXXXX	XXXXXXXXXXXX
Annat(plugga, etc.)	XXXX	XXXXXXXXXX

Likheten mellan högstadieflickors/-pojkar fritidsaktiviteter är påtagligt jämställd.

Att vara tillsammans med i första hand vänner och i andra hand med familjen verkar vara det viktigaste i fritidssammanhang, oberoende av vilket kön.

Därefter kan noteras att idrott, Hobbies och avkoppling med övrigt som lite diffust kan tolkas som exempelvis att "plugga" också kan utövas.

Högstadieflickor som har övrigt att tillägga:

"Sluta tidigare och bättre mat! Få ha t, ex en idrottslektion till i veckan!"

"Lite mer praktiska saker varvat med teori. Öka behöriga lärare, så att lärarna inte blir stressade. Jag märker det inte så men ändå"

"Börja runt 10 - 11.00! Man orkar inte för man får gå upp runt halvsvju och då funkar det inte!"

"Mer uppmärksamhet mot mobbning!"

"Ha längre matraster!" Absolut inte sovmorgon"

"Ha lektioner utomhus. Fånga vårt intresse. Göra annorlunda saker"

"Godare mat, lugnare klasser, man kan koncentrera sig bättre."

Högstadiepojkar som har övrigt att tillägga:

"Ja, man borde ha en datorkurs"

"Att inte vara så hårda med betygen"

"Mindre raster sluta lite tidigare"

"Tillgång till dator mer, sova längre eller kortare dagar"

"Inga längre raster och mer skolskjuts hem. Sluta tidigare eller börja senare t. ex 10.00-18-00"

"Mer hårda medel mot stöld och mobbning"

"Mer idrott!"

"Sluta tidigare på tisdagar och fredagar."

Högstadielärare:

Av de högstadielärare som svarat på enkäten är två kvinnor och två män. Två av lärarna har arbetat som lärare relativt lång period, medan övriga varit verksamma inom yrket relativt kortare tid. Ämnena de undervisar inom – på både halv- och heltid - spänner över samhällsorientering, fysik, matte och svenska, och handledning.

Undervisningsmiljön/Pedagogiken

De flesta tillfrågade högstadielärare upplever att arbetsklimatet mellan elever är relativt bra, med undantag av en som upplever elevklimatet som mycket dåligt, med motiverande kommentarer som att *"Elever som mår dåligt pga. att inte föräldrar bryr sig tillräckligt, elever trakasserar varandra när de mår dåligt, de som mår bra är goa och hjälpsamma"*.

Några lärare tillägger att det kan vara stora variationer utifrån olika elevgrupper.

Tabell 6. Högstadielärares(årsk.8) upplevelse av utveckling inom undervisningsmiljö/pedagogik, under senaste 4-5 åren. Utifrån skala 1-10 där 1 värderas som "Mycket bra" och 10 som "Mycket dåligt".

N=4	skalnivå	Kvinnlig lärare	Manlig lärare	Totalt
Hur upplever du utveckling av undervisningsmiljö/pedagogik, under de senaste 4-5 åren?	1			
	2			
	3			
	4			
	5		1	1
	6	1		1
	7			
	8		1	1
	9			
	10			
Bortfall		1		1
Totalt	10	2	2	4

Enkätutfall visar på måttligt resultat; värdering som visar på både bra och dålig upplevelse, där alla lärarna med undantag av ett bortfall, markerat skalnivåer mellan 5-8.

Motiverande kommentarer vad gäller undervisningsmiljön är att *"eleverna visar ingen hänsyn och respekterar varandra dåligt"*. Dock anser en av lärarna att de har rimliga klasstorlekar.

Gällande pedagogikutveckling anser en lärare att det är ett *"mer kreativt arbete, de är duktigare på att skriva mycket och innehållsrikt, däremot sämre på att skriva rätt"*.

En annan lärare anser att de behöver fler specialpedagoger.

Slutligen menar en av lärarna att *"man pratar om skolan, men få resurser går till skolan"*.

Angående frågan om huruvida upplevelsen av adolescens- och identitetsutvecklingens olika förändringsfaser och dess påverkan, kan verka störande på elevernas inlärningsförmåga, har två av lärarna svarat att det är relativt störande processer, med kommentarer om att *"variationen är stor, men behovet att frigöra sig från vuxenvärldens normsystem är påtagligt för åldersgruppen"*.

En av lärarna anser att det är mindre störande med motiverande kommentar som *"okoncentration eftersom de har för mycket hormoner i kroppen, trötthet, dock inryms kreativitet, nytänkande – spännande period"*.

På följdfrågan om vad man gör för att underlätta situationen för eleverna och för sig själv, svarar samtliga att de försöker strukturera arbetet så att eleverna känner sig trygga; *”försöka skapa tystnad och lugn genom att anpassa undervisning utifrån elevens behov”*. Och slutligen att *”Minimera fighter genom att ligga lågt.”*

Tabell 7. Högstadielärares utfall på frågan angående upplevelse av följande symptom, som elever kan ha minst en gång i veckan.

Symptom	100%	75%	50%	25%	>10%
Störande på sin omgivning					4
Tämligen trött			1	2	1
Ointresserad				3	1
Orolig					4
Nedstämd				1	3
Pigg/glad		1	1		1

Resultat enligt tabell 7, visar på att samtliga högstadielärare upplever att endast ett fåtal elever uppvisar symptom som störande på sin omgivning.

Trötthetssymptom hos elever upplevs av en deltagande lärare som att 50 % av berörda högstadieelever uppvisar, två lärare upplever att 25 % av eleverna har trötthetssymptom och en lärare upplever endast att ett fåtal elever uppvisar detta symptom.

Ointresse hos deltagande högstadieelever, som upplevs av tillfrågade lärare, tycks vara ett symptom som ett fåtal uppvisar, mellan 10-25%.

10 % uppvisar symptom som orolig enligt samtliga lärare.

Nedstämdhet är även det ett mindre förekommande symptom, enligt tillfrågade högstadielärare, 10-25%.

Däremot uppvisar inte så många av eleverna symptom såsom pigg och glad enligt detta utfall, endast två av lärarna upplever att mellan 50-75% av eleverna gör det och en lärare upplever att endast 10% upplever detta och en av lärarna har ej besvarat denna fråga.

Symptom såsom störande på sin omgivning och trötthet är enligt samtliga lärare som mest förekommande hos samma elever. En av lärarna kommenterar med att *”tröttheten beror på för lite sömn, de äter för dåligt och super på helgerna”*.

Tre av fyra tillfrågade lärare upplever att eleverna verkar ha lättare för att koncentrera sig på morgonen. Två av fyra lärare upplever koncentration som sämre på förmiddagen, medan övriga upplever denna tid som bättre för eleverna. Samtliga upplever koncentrationen som sämst på eftermiddagen.

Samtliga lärare uppger att det förekommer förseningar bland eleverna, ungefär 2-5 dagar i veckan. En lärare kommenterar detta med att *”det förekommer särskilt på måndagar”*.

På följdfrågan hur läraren brukar reagera vid elevers sena ankomst svarar en lärare att ingen reaktion uppvisas, två av lärarna uppger att de gör en påpekan och en lärare vill ha en ursäkt med förklaring redogjord inför klassen.

Anpassad studiegång, flexibel skolarbetstid och olika pedagogiska metod

Tre av de tillfrågade lärarna redogör för att de anser att en flexibel skolarbetstid; i detta fall senarelagd och en generellt jämkad/anpassad studiegång; i detta fall ett antal timmar teoretisk inläring varvat med praktisk inläring, skulle vara en bra lösning på eventuella motivations- och inlärningsproblem, och två av dem redogör att detta redan förekommer på skolan.

Motiverande kommentarer lyder:

"Kan vara en bra idé för vissa elever, om intresse finns för praktisk inläring." Vidare *"De kan ej lyssna hur länge som helst"*.

En av lärarna anser detta vara en medelmåttlig lösning, med motiverande kommentar såsom: *"Kan nog vara bra för vissa elever, men rent allmänt tycker jag inte att det är en så bra idé"*

En flexibel skolarbetstid; senarelägga den tidiga undervisningen, anser två av lärarna vara relativt bra ide, med följande kommentarer: *"Prov vid andra skolor lär vara positiva."*

"Morgonlektionerna skulle i så fall börja klockan 9.00, därför att då skulle elever ha tid att äta frukost innan skolan börjar och det skulle inverka positivt på deras koncentrationsförmåga."

De övriga högstadielärarna anser att detta inte är någon bra lösning, där en av dem ger följande motivering: *"Tror inte det hjälper med senare start, de kommer nog sent om lektionerna skulle starta klockan 9.00 t.ex. och eleverna är mer koncentrerade på morgonen."*

En av lärarna anser att detta inte alls är någon bra lösning på eventuellt problem: *"hjälper ej eftersom de bara stiger upp senare då"*.

Hälften av de tillfrågade lärarna använder sig av otraditionellt lärande i klassrummet med motivering som att *"Både och, jag tar det bästa av allt och har järnkoll på alla"*.

"Mer individualiserat."

Övriga använder sig av traditionell undervisningsmetod.

Två av lärarna uppger att de ibland använder sig av undervisningsmetod såsom projektarbeten och tema.

På frågan om man kan tänka sig ett webbaserat system med distansarbete svarar samtliga lärare nej.

Skillnader i sociala klasser och könstillhörighet

Enkätutfall beträffande frågan om det finns skillnader gällande trötthet/nedstämdhet/oro som kan härledas till sociala skikt, anser en högstadielärare att detta är fallet. En lärare motiverar med följande *"Jag tycker inte man kan säga att det är så, däremot påverkas hemsituationen elevens humör i allmänhet"*. Övriga lärare vet ej.

Angående frågan om högstadielärarna anser att pubertet/adolescens drabbar pojkar och flickor olika svarar tre av lärarna att så är fallet med följande motiveringar: *"pojkar mer utagerande, flickor: mer introverta"*. Utagerande kan sägas stå för omotiverat aggressivt beteende. Introvert kan sägas stå för inåtriktad och försiktighet i handling.

”De drabbas av hormoner olika häftigt, föräldrastöttningen/relationen spelar stor roll vid frigörelseprocessen.”

Skola och arbetsliv

Två av lärarna anser att det ska vara mer samverkan mellan skola och arbetsliv, där en lärare motiverar detta med *”Att vara bättre förankrad i samhället bör vara positivt”*. En lärare anser det vara måttligt bra, med kommentaren; *” Bra som det är”*.

Förekommande samverkan mellan skola och arbetsliv ser samtliga lärare som mycket dåligt till måttligt. Detta förklaras på följande vis: *”Svårt att få med arbetslivet”*
” I stort sett bara PRAO.”

Syn på lärarrollen

Följande kommentarer visar vad de tillfrågade lärarna anser vara utmärkande för en bra lärare:
”En bra lärare är en person som ger eleverna lust att lära, samtidigt som han/hon kan hålla ordning i klassen så att alla får arbetsro.”
”Bra elevkontakter, flexibel.”
”Får alla elever att göra sitt bästa.”

Frågan angående lärarens roll vad gäller att hålla isär undervisning och social fostran svarade samtliga lärare att detta ej ska hållas isär, med följande kommentarer:
”Varje lektion innehåller social fostran, det är inget som man kan blunda för; lika naturligt som att andas.”
”Det är en omöjlighet, men föräldrarna har huvudansvaret för social fostran.”
”Därför att den sociala fostran behövs, särskilt för de barn som får lite stöd hemifrån.”
”Det går inte.”

Skolutveckling

Samtliga lärare anser att lärare ska ha tid för reflektion i och av deras arbete. På följlfrågan om hur det är hos dem, uppger två av lärarna att det är för lite tid för reflektion med följande kommentarer:
” Tiden räcker inte till, det är alltid något som skall göras, som exempelvis detta papper. ”
Man hinner inte, statistiken över långtidssjukskrivna talar sitt tydliga språk”.

En lärare anser att tid för reflektion i och av arbetet är måttligt med kommentaren:
” Detta är individuellt, jag funderar på jobbet på min fritid, för mycket. ”
Två av högstadielärarna anser att de har tillräckligt av skolutveckling gällande exempelvis fortbildning av lärare/skolpersonal med följande motivering:
” Kommunen gör nu en storsatsning på skolutveckling.”

En lärare anser att det borde vara mer inom skolutveckling och motiverar med att:
”Vi har t ex infört EQ-undervisning, vilket är bra! Men väldigt lite undervisning inom området”.

På frågan om det finns någon form av utbildning/fortbildning kring ungdomars beteende på skolan, uppger två högstadielärare att de ” har haft flera föreläsare ”.

Övrigt att tillägga

”Större möjligheter att anpassa elevernas skolgång, t ex fler praktiska moment - ämnen.”

”Häftet med frågor kom under årets tyngsta del, så optimismen och kreativiteten är väl inte på top...”

” Bry sig om, se och höra eleverna. Vara klar och tydlig som lärare. Ej låta dem lära sig själva, vilket tar för mycket tid och de tappar lusten. Strukturera arbetet, ej för långa arbetspass med samma innehåll. Vara vuxen och visa vad som är rätt och fel”.

Kvantitativ och kvalitativ analys av enkätsvar från elever och lärare på gymnasienivå

Flickor:

”Att vi har mer läxor, prov och att vi är stressade.”

”Mer viktigt med betyg och liknande, börjar tidigt slutar sent”

”Jobbigare lektioner, för långa skoldagar.”

”Att man har mer läxor än förut + man är tonåring.”

”Jag går och lägger mig senare på kvällen.”

Pojkar:

” För lite idrott”

”För lite sömn.”

” Att det är längre dagar”

”Stressigt, mer stoj och stim.”

”Sovit dåligt.”

Gymnasieelever årskurs 2:

Sammanställd analys av hel- och halvstrukturerade frågor utifrån inkommande svar från 17 pojkar och 13 flickor ifrån två olika gymnasieprogram i årskurs 2.

De 30 tillfrågade gymnasieeleverna går på individuella och naturvetenskapsprogrammet, och deras hittills avverkade studietid omfattas av 1 ½ års tid.

Flertalet av tillfrågade 7 flickor och 8 pojkar gymnasieelever på naturvetenskapligt program (NV) börjar skoldagen klockan 8.20 alla veckodagar, med vissa undantag då elever kan börja tidigare eller senare av någon skoldag.

På det individuella programmet (IV) med 6 flickor och 9 pojkar, börjar flertalet klockan 8.30, även här med undantag av de elever som kan börja både tidigare (praktikplats) och senare under någon skoldag.

Upplevelsen av hur viktig skoltid och studier anses vara, utifrån en skala på 1-10, där värdet relateras till 1 = Mycket viktig - 10 = Mindre viktig, visar medelvärdet på 3,46 av gymnasieflickornas resultat och ett medelvärde på 4,60 av pojkarnas resultat. En viss skillnad där flickornas resultat pekar på en något större upplevelse av vikten med skoltid/studier.

Totalt visar resultatet på ett aritmetiskt medelvärde av 4,07 av högstadielärover, vilket *kan tolkas* som att de flesta oavsett kön anser skoltiden vara måttligt viktig.

Upplevelsen av humör då eleven går till skolan utifrån en skala på 1-10 där skalnivå 1 värderas till "Gott humör" och skalnivå 10 till "Mindre gott humör", visar ett centralmått på 4,54 av flickornas enkätutfall och ett centralmått på 4,60 av pojkarnas svar.

Totalt ligger medelvärdet på 4.66 av gymnasieeleverna. *Sammantaget kan det tolkas och förklaras* som att flickorna har en något mer upplevelse av gott humör än vad pojkarna upplever.

I motsats till högstadiesflickorna, där de upplever ett mindre gott humör vilket kanske är intressant utifrån puberteten - och adolescens då flickorna i regel ligger ca 2 år före pojkarnas utvecklingsfas.

Trötthet under skoltiden

Ungefär 80 % (10/13) av gymnasieflickorna känner sig mest trötta på morgonen, övriga på förmiddagen. 50 % (8/16) av pojkarna känner mest trötthet på morgonen, 13 % på förmiddagen och övriga av pojkarna på eftermiddagen.

Efter denna fråga uppmanas eleverna att vänligen förklara upplevelsen om vad de själva tror att det kan bero på av om de känner sig mer/mindre trötta nu. Flertalet pojkar har ej uppgett någon motivation för detta. Följande citat är elevernas egna förklaringar till om och varför de ofta känna sig mer/mindre trötta nu:

Flickor:

"Trött på skolan."

"För att jag inte orkar med skolan och har mycket problem"

"Jag känner mig mindre trött och jag tror att det beror på att det är skojigare."

"Jag vet inte, jag kanske sover bättre nu"

"Jag sover mindre."

"Jag har själv valt inriktning och till viss del de kurser jag läser"

"Mer stress, mer att göra, känner mig inte helt frisk."

Pojkar:

"Sover för lite."

"Något ökad motivation."

"Högre tempo."

"Mer att göra"

"Friare arbete på gymnasiet, inte lika 'hårt' "

"Det händer mer på gymnasiet, mycket mer press osv.."

"Man får bättre hjälp och lektionerna är inte alls lika svåra."

"Skoltrött."

"Dåliga studier i högstadiet, då jobbade jag inte lika mycket."

Flertalet gymnasieelever uppger att de inte känner sig lika trötta på morgonen när det är helg. Både flickor och pojkar förklarar detta med kommentarer att man på helgen får sova längre och inte är lika pressad av läxorna.

Lite mer än hälften av gymnasieeleverna oavsett kön, uppger att de skulle vilja börja skoldagen senare, klockan 9.00 respektive 10.00.

Tabell 8. Gymnasieelevers självrapporterade upplevelse av eventuellt hinder för inläring utifrån en skala på 1-10, där 1 är högsta värdet; stort hinder och 10 är lägsta värdet; mindre hinder

N=35	skalnivå	Flickor	Pojkar	Totalt
Tror du att din eventuella trötthet/nedstämdhet är ett stort/mindre hinder för inläring?	1	3	1	4
	2			
	3	1	1	2
	4	2	3	5
	5	1	5	6
	6	1	1	2
	7			
	8	2	1	3
	9	1	1	2
	10		3	3
Bortfall		-2	-1	-3
Totalt	10	11	16	27

Gymnasieflickornas resultat av det beräknade medelvärdet 4,55 visar på ett måttligt värde av upplevelse att trötthet/nedstämdhet skulle vara ett hinder för inläring, till skillnad från pojkarna som upplever detta som något mindre, vilket resultatet av medelvärdet 6,0 visar.

Totalt medelvärde visar 6,0, vilket *kan tolkas* som upplevelse av mindre måttligt hinder för inläring utifrån trötthet/nedstämdhet.

Livsstil/Hälsa

Ca 40 % av flickorna anser sig *alltid äta* regelbundet, 12 % äter regelbundet *oftast* medan 46 % endast gör detta periodvis.

53 % av pojkarna uppger att de *alltid äter* regelbundet och 30 % anser sig göra det *oftast*, medan övriga 12 % pojkar endast äter regelbundet *periodvis*. En viss skillnad föreligger mellan gymnasieflickor/-pojkar.

Resultatet visar enligt enkätutfall på att så många som 70 % av flickorna *inte äter* enligt kostcirkeln, medan resultatet för pojkarna visar på att ännu fler, 82 % *inte äter* enligt kostcirkeln.

17 av de 18 tillfrågade pojkarna uppger att de *inte röker*, och endast 3 av de 13 tillfrågade flickorna uppger att de röker.

61 % av flickorna uppger att de aldrig dricker alkohol, medan övriga flickor dricker mer sällan eller ibland. 31 % av pojkarna uppger att de dricker mer sällan, 24 % av pojkarna uppger att de dricker alkohol varannan helg, övriga pojkar uppger att de aldrig dricker alkohol.

80 % av flickorna och 65 % av pojkarna säger sig använda mobiltelefon, ungefär 2-5 samtal per dag/dygn och ungefär 5-10 "sms" per dag/dygn.

Trivsel i skolan

Upplevelse av skolarbetsmiljö

På frågan om vad gymnasieeleverna anser om skolans arbetsmiljö visar resultatet på en måttlig upplevelse utifrån en skala 1-10 där 1 värderas till mycket bra och 10 mindre bra. Hos pojkarna finner man en något lägre frekvens på värdeskalen, med medelvärdet 5,24 vad gäller upplevelse av en bra skolarbetsmiljö, där flickornas medelvärde av frekvensutfall ligger på 5,00.

Upplevelse av trivsel på gymnasiet

Majoriteten av ungdomarna har svarat att man trivs måttligt bra på gymnasiet utifrån en skala på 1-10; mycket bra/mindre bra. 14 av de 30 gymnasieeleverna – 7 flickor och 7 pojkare. Resultatet uppvisar en viss skillnad mellan flickornas relativa frekvensutfall; medelvärdet 4,00 och pojkarnas med medelvärdet 4,60. Det totala medelvärdet är 4,33, vilket visar en självupplevelse på måttlig trivsel vad gäller skolans arbetsmiljö.

I kommentarerna poängteras bra lärare, god kamratanda och gemenskap, dock upplever de flesta att det är jobbigt och kravfyllt med många prov och stress/press med betygsjakt.

Majoriteten av gymnasieelever svarar att man ser en tydlig skillnad på hur det var att gå i högstadium kontra gymnasium. Exempel på vad som ses som bättre/sämre är bl.a. ökat ansvar och att *"Man tas mer som vuxen"*

Flickor:

" Jag trivs helt enkelt. Bra miljö och vänner"

" Mer press, snabbare inläring"

" På gymnasiet har man kortare lektioner."

" Lärarna trevligare på gymnasiet"

"När det blir svårt och man inte hänger med blir bara intresset mindre"

Pojkar:

" Studiemiljön, alla har fattat att det inte är 'coolt' att förstöra en lektion"

"Intressanta kurser, mer att göra, roligare (mer motiverat).

"Man lär sig så segt"

"Mer eget ansvar"

"Det är bättre miljö. lärare, elever".

Vad gäller ökat intresse för skolan nu jämfört med tiden på högstadiet uppger 6 av de 13 tillfrågade flickorna att de har fått det. 11 av de 17 pojkarna visar på en viss skillnad mellan flickor och pojkare.

På frågan om gymnasieeleverna ser någon skillnad på sin inlärningsförmåga; bättre/lättare nu jämfört med högstadiet svarar 5 av de 13 flickorna att de lär bättre nu än på högstadiet.

15 av 17 pojkar svarar att de lär bättre nu.

Skillnaden mellan tillfrågade flickor och pojkar utgörs av att fler pojkar anser sig lära bättre/lättare nu än på högstadiet.

Mer än hälften av flickorna uppger sin negativa upplevelse med motiveringar som:

Flickor:

"Det beror på vad det är för ämne, allt är svårare nu, svårare att lära sig"

"Lärarna är mer seriösa med utläringen"

Pojkar:

"Har blivit äldre"

"Man måste göra det"

9 av de 13 tillfrågade gymnasieflickorna säger sig ha märkt någon skillnad på hur mycket de orkar vara aktiva på lektionerna, med positiva och negativa motiveringar som *"Jag vet inte, det är väl inte en lika stressad skoldag, som det var på högstadiet. Det är mer ordning och reda på gymnasiet". "Hänger inte med lika bra."*

10 av 17 gymnasiepojkar uppger även dem att de märkt skillnad gällande detta, med likvärdiga positiva och negativa motiveringar som flickorna *"Man orkar mer nu, pga. mer motivation". "Aldrig orkat"*

Majoriteten av gymnasieflickorna tror att teori varvat med praktik skulle vara bäst för att lära in och komma ihåg fakta. Bland gymnasiepojkarna tror drygt hälften detsamma som flickorna.

Bland elevernas motiveringar kan nämnas:

"I praktiken får man använda teorin."

"Jag har svårt att se konkret nytta med vissa teoretiska saker. Praktik fungerar bättre!"

Förhållandet till lärarna, skolan och kamrater

Ingen större statistisk skillnad mellan flickor och pojkar kan utläsas vad gäller frågan om hur en bra lärare skall vara:

"Snäll, omtänksam, att de ska bry sig om vad eleverna tycker och tänker."

"Snäll, inte ge så mycket läxor, Ge mer praktik och mindre teori."

"Finns där för en, om man behöver hjälp alltså vara en vän."

"Bra på att förklara och lära ut, pedagogisk."

"Snäll, men ska kunna säga ifrån."

Jag kan inte heller utläsa någon större skillnad i analyserat material mellan könen vad gäller upplevelse angående mycket bra/mindre bra samarbete mellan elever lärare i de olika ämnena.

Utifrån skalan på 1-10, visar de tillfrågade 8 svarande gymnasieflickornas resultat på ett medelvärde av 3,63 och de svarande 14 gymnasiepojkarna ett medelvärde på 3,64.

Övriga tillfrågade flickor och pojkar har svarat att de upplever samarbetet både mycket bra/mindre bra endast i en del ämnen.

Det totala medelvärdet visar på 3,64; ett godtagbart bra samarbete mellan elever och lärare.

Utifrån statistiskt analyserat resultat kan tydas att 11 av 12 gymnasieflickor och 16 av de 17 pojkarna som upplever en skillnad på lärarnas sätt att undervisa jämfört med tidigare stadium. Både flickor och pojkar motiveras med att man upplever lärarna som *"Man blir behandlad som vuxen"*. *"De är strängare och ger mycket läxor"* och att *"Man får jobba mer självständigt"*. *"På högstadiet var lärarna mer som föräldrar och tog hand om en. Nu är de bättre och mer som vänner"*.

Enkätutfallet angående frågan om gymnasieeleverna skulle vilja ha fler vuxna i skolan såsom skolvård/vårdinna uppger majoriteten av flickorna att det redan finns i form av värdar/värdinnor/andra vuxna, men en del av de tillfrågade anser att det kunde vara ännu fler.

På frågan om gymnasieflickorna kan tänka sig studera på distans svarar ungefär hälften av dem som svarat att de inte vet. Hälften av gymnasiepojkarna uppger detsamma.

Majoriteten av de tillfrågade gymnasieflickorna uppger att de aldrig försover sig, knappt hälften av de tillfrågade gymnasiepojkarna uppger detsamma. En viss skillnad mellan könen kan utmätas, pojkarna har enligt enkätutfall en något högre frekvens vad gäller att försova sig.

Angående sen ankomst reagerar lärarna olika:

"Blir arg"

"Ibland får man inte komma in (om man är 5 minuter försenad)."

"Reagerar inte så mycket."

"Vissa lärare blir arga, andra bryr sig inte."

Det händer att både flickor och pojkar av de tillfrågade skolkar, 6 av 13 flickor och 7 av 17 pojkar uppger detta.

Tabell 9. Gymnasieelevers självrapporterade hälsa i nuläge gällande följande symptom

Symptom	Dagligen	Flera gånger i veckan	Någon gång i veckan	Väldigt sällan
Spänning/oro	Flickor 1 av 10	Flickor 1 av 10	Flickor 1 av 10	Flickor 7 av 10
	Pojkar 1 av 13	Pojkar	Pojkar	Pojkar 12 av 13
Magont	Flickor 1 av 8	Flickor 1 av 8	Flickor 2 av 8	Flickor 4 av 8
	Pojkar 1 av 12	Pojkar	Pojkar	Pojkar 11 av 12
Huvudvärk	Flickor 3 av 12	Flickor 1 av 12	Flickor 2 av 12	Flickor 6 av 12
	Pojkar 1 av 14	Pojkar 1 av 14	Pojkar 1 av 14	Pojkar 11 av 14
Nedstämdhet	Flickor 2 av 9	Flickor	Flickor 3 av 9	Flickor 4 av 9
	Pojkar 2 av 17	Pojkar	Pojkar 2 av 17	Pojkar 13 av 17

Bland de 10 gymnasieflickorna som svarat uppger 70 % att de väldigt sällan känner oro när de går till skolan, ca 92 % av de 13 rapporterade gymnasiepojkarna kände inte heller detta så ofta.

Resultatet visar på att ena hälften av de svarande gymnasieflickorna väldigt sällan, och den andra hälften av dem, kan ha symptom som magont, spritt fördelat. En skillnad råder här mellan könen, då flertalet av gymnasiepojkarna, 92 %, uppger att de har magont väldigt sällan.

Hälften av de 12 gymnasieflickorna som svarat uppgav att de väldigt sällan har huvudvärk, Flertalet av de 14 gymnasiepojkar – med undantag av några få - som svarat på frågan uppgav att de väldigt sällan har huvudvärk.

Flertalet pojkar känner väldigt sällan nedstämdhet, förutom ett fåtal, medan flertalet av de flickor som svarat känner av nedstämdhet någon gång eller dagligen, när de ska till skolan under veckorna.

Vad gäller att rangordna skälen till varför de tillfrågade gymnasieeleverna går till skolan, har flertalet markerat alternativet: För att det är en förutsättning för vidare studier eller ett arbete som (jag) trivs med, som nummer 1.

Vidare har de flesta valt alternativet: För att träffa (mina) kamrater, som nummer 2 eller 3.

Sist (4) eller näst sist har flertalet rangordnat alternativet: För att (jag) tycker det är roligt att lära in kunskap.

kamratandan

Medelvärde vad gäller resultatet för flickorna ligger på 2,46 och för pojkarna ligger medelvärdet på, totalt ligger medelvärdet för hur god kamratandan är på 4.0; något bättre en måttligt god, En viss skillnad utifrån frekvensvärde, flickorna verkar uppleva en något bättre kamratanda än pojkarna.

Idrott

Majoriteten av tillfrågade gymnasieflickor/-pojkar har idrott en gång i veckan medan ett fåtal flickor och pojkar har det 3-4 gånger i veckan.

Tabell 10. Gymnasieelevers utfall av frågan vad de brukar göra på fritiden

N=30	15 Flickor	15 Pojkar
Vara tillsammans med familjen	XXXXXXXX	XXXXXXXXXX
Vara tillsammans med kompisar	XXXXXXXXXXXX	XXXXXXXXXXXXXXXX
Festa med kompisar	XXXXX	XXXXX
Idrotta/motionera	XXXXXXX	XXXXXXXXXX
Hobbies och fritidsintressen	XXXX	XXXXXXXXXX
Kursverksamhet		XXX
Föreningsverksamhet/ideellt arbete	X	XXX
Fackligt/politiskt engagemang		X
Passa småsyskon	XXX	XX
Hjälpa till med hushållet hemma	XXX	XXX
Arbete i förvärvslivet		XX
Avkoppling och vila	XXXXXXXX	XXXXXXXXXX
Annat(plugga, etc.)	XXXXX	XXXXXXX

Likheten mellan gymnasieflickors/pojkers fritidsaktiviteter är påtagligt jämställd.

Att vara tillsammans med i första hand vänner och i andra hand med familjen verkar vara det viktigaste i fritidssammanhang, oberoende av vilket kön.

Därefter kan noteras att idrott, hobbies och avkoppling med övrigt som lite diffust kan tolkas som exempelvis att ”plugga” också kan utövas.

Gymnasieflickor som har övrigt att tillägga:

"Att man ska få ha sovmorgon en gång I veckan."

"Jag tycker att det är bra som det är."

"Man kan få flera mindre läxor istället för en stor."

"En matsal på skolan."

Gymnasiepojkar som har övrigt att tillägga:

"Mer disciplin och ordning."

"Kanske koppla ihop teori och praktik lite mer I matten."

"Bättre mat"

Gymnasielärare:

Av de gymnasielärare som svarat på enkäten är två kvinnor och två män. Samtliga har arbetat som lärare relativt lång period. Arbetsuppgifterna innefattas av undervisning i bl.a. matte, fysik, handledning och program-/miljö- och ämnesansvarig.

Undervisningsmiljön/Pedagogiken

De flesta av de tillfrågade lärarna upplever att arbetsklimatet mellan elever är måttligt bra, med undantag av en som upplever klimatet som bra, dock med motiverande kommentarer som att *"Trevliga elever som dock ibland kan ha en tendens att falla in i 'kunskapsmobbing'; fult att visa sig duktig."*

"Förekommer en del gnabb mellan dem som vill använda tiden väl och dem som hellre vill prata."

Tabell 11. Gymnasielärares upplevelse av utveckling inom undervisningsmiljö/pedagogik, under senaste 4-5 åren.

N=4	skalnivå	Kvinnlig lärare	Manlig lärare	Totalt
Hur upplever du	1			
utveckling av undervis-	2			
ningsmiljö/pedagogik,	3		1	1
under de senaste 4-5 åren?	4		1	1
	5	1		1
	6	1		1
	7			
	8			
	9			
	10			
Totalt	10	2	2	4

Enkätutfall visar på något bättre än måttligt resultat, där alla de tillfrågade lärarna markerat skalnivåer mellan 3-6.

Hälften av lärarna anser dock inte att det förändrats nämnvärt, övriga motiverar med att

"Minskade resurser ger mindre kompetensutveckling. Samtal mellan kollegor ofta givande".

"Mer varierande arbetssätt. Egentligen har kanske inte så mycket förändrats i klassrummet. Många av de "fria" moderna arbetssätten slår hårt mot de svaga eleverna".

Angående frågan om huruvida upplevelsen av adolescens- och identitetsutvecklingens olika förändringsfaser och dess påverkan, kan verka störande på elevernas inlärningsförmåga, har två av lärarna svarat att det är måttligt störande processer, med kommentarer som att:

”Det är mest en allmän skoltrötthet och att de inte vet vad de vill fortsätta med, som gör att motivationen till inläring blir sämre.”

”Varierar från elev till elev. För några kan det vara mycket besvärligt, en orolig ”själ” har svårare att fokusera i allmänhet; svårare att lära in”.

Övriga lärare som upplever att identitetsutveckling kan vara något mer än måttligt störande, motiverar detta med att det

”Kan vara mycket störande med återkommande känsloutbrott, svårigheter att sitta stilla, tankarna på annat håll osv.”

”Väldigt individuellt, jag tror att elever som har problem här får svårt med skolan. Många av de problem vi har med t.ex. IV kan säkert förklaras utifrån adolescensproblem”.

På följdfrågan om vad man gör för att underlätta situationen för eleverna och för sig själv, svarar samtliga att de försöker strukturera arbetet så att eleverna känner sig trygga genom att

”Flexibilitet i undervisningen, i särskilda fall en klart ökad individualisering.”

”Man får försöka se eleverna, prata med dem. Att bara ”köra på” som lärare är inte alltid så smart. Mår eleverna inte så bra, får de problem med inläringen”.

” Många samtal för underlättande av deras börda; ångest, anpassningar av arbetsmiljö.”

Tabell 12. Gymnasielärares utfall på frågan angående upplevelse av följande symptom, som elever kan ha minst en gång i veckan.

Symptom	100%	75%	50%	25%	>10%
Störande på sin omgivning			1		3
Tämligen trött			2	1	1
Ointresserad			1	1	2
Orolig			1	1	2
Nedstämd				2	2
Pigg/glad		2	1	1	

Resultat enligt tabell 12, visar på att de flesta av de tillfrågade gymnasielärarna upplever att endast ett fåtal elever uppvisar symptom som störande på sin omgivning, medan en lärare markerar att hälften av eleverna uppvisar detta symptom.

Trötthetssymptom hos elever upplevs av två deltagande lärare som att 50% av berörda gymnasieelever uppvisar, en lärare upplever att 25% av eleverna har trötthetssymptom och en lärare upplever endast att ett fåtal elever uppvisade detta symptom.

Ointresse, tycks vara ett symptom som varierar bland eleverna, två av lärarna markerar > 10%, medan en uppger att 25% av eleverna kan uppvisa ointresse och en lärare menar att hälften av eleverna kan uppvisa detta.

10 % uppvisar symptom som oro enligt två lärare, övriga uppger att symptom som oro kan märkas bland hälften och bland 25 % av eleverna.

Nedstämdhet är även det ett mindre förekommande symptom, enligt tillfrågade, 10-25%. Så många som 25 –75% av eleverna verkar vara pigga och glada enligt detta utfall.

Symptom såsom trötthet, ointresse, oro och nedstämdhet med uppgivenhet som ett tillägg, är enligt samtliga lärare som mest förekommande hos samma elever.

Tre av fyra tillfrågade lärare upplever att eleverna verkar ha lättare för att koncentrera sig på morgonen. En av lärarna upplever koncentration som sämre på förmiddagen, medan övriga upplever denna tid som bättre för eleverna. Samtliga upplever koncentrationen som sämst på eftermiddagen.

Samtliga lärare uppger att det förekommer förseningar bland eleverna, ungefär 2-4 dagar i veckan. En lärare kommenterar detta med att *"det förekommer särskilt på måndagar"*.

På följdfrågan hur läraren brukar reagera vid elevers sena ankomst svarar två av lärarna att ingen eller ingen större reaktion uppvisas, övriga lärare menar att:
"Kommer de sent senare under dagen händer det att dörren är låst."

"En gräns är satt där eleverna får vänta till lektionen är slut innan de blir insläppta, tillrättavisande samtal - varför är man sen?"

Anpassad studiegång, flexibel skolarbetstid och olika pedagogiska metod

Samtliga av dem redogör att flexibel skolarbetstid; i detta fall senarelagd och en generell jämkad/anpassad studiegång; I detta fallet ett antal timmar teoretisk inläring varvat med praktiks inläring, redan förekommer på skolan, och redogör för att eleverna har möjlighet till individuella val av kurser, som kan vara allt från fotboll till foto.

Två av de tillfrågade lärarna redogör för att de anser att en flexibel skolarbetstid; senarelagd generellt jämkad/anpassad studiegång; ett antal timmar teoretisk inläring varvat med praktisk inläring, verkar för en bra lösning på eventuella motivations- och inlärningsproblem, Motiverande kommentarer lyder:

"För att motverka motivations- och inlärningsproblem använder vi varvad teori med praktik."

"På IV-programmet har eleverna problem med Sv. Eng eller Ma Dessa ämnen är elevernas misslyckanden. Mer av samma sak är inte alltid en bra lösning, tror att eleverna mognar snabbare utanför skolan".

En flexibel skolarbetstid; senarelägga den tidiga undervisningen, anser två av lärarna vara en dålig ide, med följande kommentarer: *"Bra som nu Kl. 8.20."*

De övriga gymnasielärarna anser att detta kan vara en måttligt bra lösning, där en av dem ger följande motivering: *"Jag tror inte att flexibel arbetstid är bra, kanske börja senare."*
"Eleverna börjar aldrig före klockan 8.30."

Hälften av de tillfrågade lärarna använder sig av otraditionellt lärande i klassrummet med motivering som att

"Det händer, men inte så ofta. Idag – rollspel i miljöundervisning, i matte gör jag ibland mattelaborationer".

"Jag tror det iallafall då en långtgående individualisering tillämpas."

Övriga använder sig av traditionell undervisningsmetod; "katederundervisning".

Två av lärarna uppger att de ibland använder sig av undervisningsmetoder såsom PBL; problembaserat lärande, projektarbeten och tema. En lärare tillämpar metoder såsom projektarbeten, och en lärare använder sig av tema som undervisningsmetod.

På frågan om man kan tänka sig ett webbaserat system med distansarbete svarar samtliga lärare nej.

Skillnader i sociala klasser och könstillhörighet

Enkätutfall beträffande frågan om det finns skillnader gällande trötthet/nedstämdhet/oro som kan härledas till sociala skikt, anser två gymnasielärare att detta är fallet. En lärare motiverar med följande *"Ja, definitivt. Det psykosociala bagaget påverkar naturligtvis inlärningsförmågan"*.

Övriga lärare anser inte att det finns några skillnader medan en lärare inte vet.

Angående frågan om gymnasielärarna anser att pubertet/adolescens drabbar pojkar och flickor olika svarar tre av lärarna att så är fallet med följande motiveringar: *"Flickor verkar ha mer problem med sin pubertet."*

"Jobbiga tjejer är jobbiga på et annat sätt än killar. Jag tycker nog att tjejerna kan vara besvärligare". *"Framförallt i olika åldrar, samt att pojkar är mera utagerande."*

Skola och arbetsliv

Tre av lärarna anser att det ska vara mer samverkan mellan skola och arbetsliv, där en lärare motiverar detta med *"Det motiverar eleverna att ha kontakt med arbetslivet samt ger förståelse för vad som krävs av dem"*.

"Förankring i 'verkliga livet' är viktigt för bl.a. motivationen."

"Skolan hamnar lätt i en värld för sig, behöver öppna 'skolväggarna' mot verkligheten."

En lärare anser det vara måttligt bra, med kommentaren; *"De flesta program har APU-kurser. Möjligen skulle NV och SP kunna ha någon typ av samverkan"*.

Samverkan mellan skola och arbetsliv ser två av lärarna som måttligt förekommande.

En av de två lärare som anser att det förekommer mer menar att det *"finns många storföretag på orten som är intresserade av att ta emot ungdomar"*.

Syn på lärarrollen

Följande kommentarer visar vad de tillfrågade lärarna anser vara utmärkande för en bra lärare: *"Engagemang, lyhördhet, flexibilitet."* *"Ge trygghet till eleverna."* *"Rättvis, strukturerad, kunnig."* *"Skapar ett bra klimat i klassen/gruppen. Se eleverna, behärska sitt ämne väl. Kan "sätta fingret på" svårigheterna och därmed hjälpa eleverna"*.

Frågan angående lärarens roll vad gäller att hålla isär undervisning och social fostran svarade samtliga lärare att detta ej ska hållas isär, med följande kommentarer: *"Skulle önska det, men i dagens samhälle känns det inte som att det går. Här hos oss går det hand i hand"*.

"Går inte helt enkelt, tyvärr kan man kanske tycka ibland. För många elever är nog lärarna den sista kvarvarande positiva vuxenkontakten eleverna har. Om lärarna också retireerar skulle det inte vara bra".

"Bra undervisning förutsätter ett bra socialt beteende och hänger därför ihop."

Skolutveckling

Samtliga lärare anser att lärare ska ha tid för reflektion i och av deras arbete.

På fölfrågan om hur det är hos dem, uppger två av lärarna att det är för lite tid för reflektion med följande kommentarer: *"Det finns inte tid för detta. Men sällan att det kommer upp till en kritisk diskussion"*. *"För mycket arbetsuppgifter; dålig tid för reflektion."*

Två av lärarna anser att tid för reflektion i och av arbetet är måttlig.

Två av gymnasielärarna anser att de har tillräckligt av skolutveckling gällande exempelvis fortbildning av lärare/skolpersonal med följande motivering: *"Ofta tror jag inte att en kurs hit och dit ger så stor effekt. Det viktiga är väl att försöka vara en levande människa och inte bara en "inkrökt" lärare. Finns inga bra kurser där man lär sig det"*.

"Vi erbjuds massor av fortbildning."

De övriga tillfrågade gymnasielärarna anser att det borde vara mer inom skolutveckling och en motiverar med att: *"Mer av en karaktär där stimulans och reflektion kring arbetet gör mig till en bättre 'människa'; lärare- Vi ger så mycket av oss själva men får sällan påfyllning av den arten."*

På frågan om det finns någon form av utbildning/fortbildning kring ungdomars beteende på skolan, uppger samtliga av de tillfrågade gymnasielärarna att detta finns.

"Vissa lärare – (BF, OP) går på kurser och föreläsningar."

"Föreläsningsserie om droger, beteende; gängbildning, specifika inriktningar som är populära."

Övrigt att tillägga

"Se varje elev och lyssna, ställa måttliga krav (ej för låga heller). Diskutera mycket inför olika kursval – så deras skolvecka blir bra mixad och lagom ansträngande".

Ge stöd åt dagens familjer så att föräldrar orkar/vill/kan stötta sina barn/ungdomar i skolarbetet, på "hemmaplan". Jag tror att många föräldrar lastar över alldeles för mycket ansvar på oss skolor".

”Jag tror inte att skolan passar alla. En del elever bidrar skolan bar med att knäcka deras självkänsla och självförtroende. Särskilt de med olika ”störningar” t.ex. DAMP är skolan förödande. De lässvaga har fått problem, särskilt med de nya ”fria” arbetssätten. Lärarna får inte retirera utan måste vara tydliga vuxna som inte skall skämmas över de kunskaper de har”.

Sammanfattande resultat mellan högstadie- och gymnasieelever

Psykosociala variabler testade på item-nivå

Tabell 13. Självrapporterad psykosocialt skolarbetsmiljökaraktäristiska medelvärden, standardavvikelser och t-test för skillnader mellan gruppmedelvärden, utifrån en skala 1-10 där högsta värdet är 1 och minsta värdet är 10.

ITEM	HÖGSTADIE ELEVER		GYMNASIE ELEVER		
	N1=35		N2=30		
	M1	Sd1	M2	Sd2	t
Hur viktig är din skoltid/studier? Mycket/mindre viktig	3,03	1,689	4,10	2,339	-2,138 **
Vilket humör är du på för det mesta, när du går till skolan? Gott/mindre gott	4,37	2,250	4,67	2,309	-,521
Känner du dig mer trött nu, än på mellanstadiet/högstadiet? Mer/mindre trött nu	3,97	2,167	5,40	2,541	-2,429 **
Är du mer/mindre morgontrött under helgerna? Mer/mindre	7,23	2,891	7,23	2,300	-,007
Tror du att din eventuella trötthet/nedstämdhet är ett hinder för inläring? stort/inget hinder	5,34	2,623	5,33	2,842	,014
Vad anser du om skolans arbetsmiljö? Mycket bra/ mindre bra	5,49	2,201	5,10	2,383	,678
Trivs du på högstadiet/gymnasiet? mycket/mindre bra	3,80	1,922	4,33	2,233	-1,035
Är kamratandan på skolan god? Mycket/mindre god	3,49	1,922	3,28	2,313	,376
Hur tycker du att samarbetet mellan dig och lärarna i de olika ämnena fungerar? Mycket bra/mindre bra	3,10	1,447	3,64	2,013	-1,119

*p>0,05

** p>0,01

Vad gäller Tabell 13 med analyserade psykosociala variabler, kan utläsas att de tillfrågade högstadie- och gymnasieeleverna är genomgående homogena i sina svar, t-testresultaten i dessa frågor visar dock ingen statistisk signifikans – utom de två t-test resultaten som är markerade med asterisk **.

Idrott

gymnasieeleverna utövar gymnastik 1 gång/veckan medan högstadieleverna har det 2/veckan. Vissa elever har idrott som tillval och kan då utöva detta 2-3 gånger per vecka. Medelvärde för gymnasieeleverna visade på 1,27 och standardvärdet 0,69. Medelvärde för högstadieleverna visade på 2,23 och standardvärdet 0,43. t-testresultat för dessa svar visade på en verklig skillnad, signifikans.

Elevers eventuella avvikelse från skolan

Ingen skillnad vad gäller att skolka från skolan kan uppvisas mellan högstadie-/gymnasieelever.

Elevers fritidsaktiviteter

Likheten mellan gymnasieflickors/pojkars fritidsaktiviteter är påtagligt jämn.

Att vara tillsammans med i första hand vänner och i andra hand med familjen verkar vara det viktigaste i fritidssammanhang, oberoende av vilket kön.

Därefter kan noteras att idrott, hobbies och avkoppling med övrigt som exempelvis att ”plugga” också kan utövas.

Elevers självrapporterade hälsa i nuläge gällande olika symtom

Resultat utifrån 23 deltagande från gymnasiet där 19 elever rapporterat att de väldigt sällan känner oro när de går till skolan. De 29 deltagande från högstadiet rapporterade ett likvärdigt svar.

Ingen större skillnad föreligger mellan högstadie- och gymnasieelevernas svar, vad gäller symptom som magont. I resultatet kan utläsas att 90 % av högstadiet och 80 % av gymnasiet väldigt sällan har detta.

40 % av högstadieeleverna uppgav att de har huvudvärk någon gång i veckan, medan endast 12 % av gymnasieeleverna uppgav att de har detta.

Flertalet gymnasiepojkar känner väldigt sällan nedstämdhet när de ska till skolan under veckorna, förutom ett fåtal. Hälften av högstadiepojkarna känner nedstämdhet dagligen eller någon gång i veckan, medan andra hälften av pojkarna känner detta väldigt sällan.

Flertalet av de gymnasieflickor som svarat känner av nedstämdhet någon gång eller dagligen, när de ska till skolan under veckorna. Hälften av de tillfrågade högstadieflickorna känner också av detta flera gånger eller någon gång under veckorna.

Sammanfattning av analyserat resultat mellan högstadie- och gymnasieelevers hälsa

Ingen större skillnad mellan de olika stadijeleverna vad gäller oro eller magont. Däremot kan utläsas en skillnad gällande huvudvärk och nedstämdhet hos eleverna. Detta kan bero på flera faktorer som t.ex. att skolarbetsmiljön upplevs som sämre på högstadiet och även att kamratandan upplevs som mindre bra på högstadiet och inte minst av inre spänningar utifrån puberteten - och adolescens, vilka kanske avtar eller består under gymnasiet.

Sammanfattande resultat mellan högstadie- och gymnasielärare

Tabell 14. Gymnasie- och högstadielärares upplevelse av psykosocial syn på elevers och skolarbetsmiljökaraktäristiska medelvärden, standardavvikelser och t-test för skillnader mellan gruppmedelvärden, utifrån en skala 1-10 där högsta värdet är 1 och minsta värdet är 10.

ITEM	GYMNASIE LÄRARE		HÖGSTADIE LÄRARE		
	N1= 4		N2= 4		
	M1	Sd1	M2	Sd2	t
Hur upplever du arbets- klimatet mellan elever? Mycket bra/dåligt	3,50	1,291	6,25	1,893	-2,400 *
Hur upplever du utveckling av undervisningsmiljö/pedagogik, under de senaste 4-5 åren? Mycket bra/dåligt	4,50	1,291	6,33	1,528	-1,726
Hur upplever du adolescens- och identitetsutvecklingens olika förändringsfaser och dess påverkan på elevernas inlärningsförmåga? Mycket störande/inte alls störande	4,75	,957	6,00	1,732	-1,237
Upplever du att eleverna verkar ha lättare för att mer/mindre koncentrera sig på morgonen	2,00	1,000	2,50	3,000	-,272
Upplever du att eleverna verkar ha lättare för att mer/mindre koncentrera sig på förmiddagen	3,67	2,082	3,25	1,708	,292
Upplever du att eleverna verkar ha lättare för att mer/mindre koncentrera sig på eftermiddagen	9,00	,816	3,25	1,155	,000
Skulle flexibel skolarbets- tid; senarelägga den tidiga under- visningen, vara en lösning på eventuella motivations-/och inlärningsproblem för eleverna? Bra/dålig idé	7,50	2,517	5,50	3,109	1,000
Tid för reflektion på vår skola, för mycket/lite 1-10	6,75	1,500	8,00	2,646	-,803
Anser du att det ska vara mer/mindre samverkan mellan skola och arbetsliv?	3,00	2,160	3,33	1,528	-,226
Är det en bra samverkan mellan Er skola/arbetsliv som förekommer? Mycket bra/dålig	3,75	2,217	6,33	1,528	-1,716

*p>0,05

** p>0,01

Enligt Tabell 14 angående analyserade psykosociala variabler, kan utläsas att de tillfrågade gymnasie- och högstadielärarna är homogena i sina svar, vad gäller upplevelse av att eleverna kan koncentrera sig lättare på morgonen och förmiddagen, och även frågan om att det ska vara mer samverkan mellan skola och arbetsliv.

Övriga resultat angående psykosocial upplevelse och syn på elevers och skolarbetsmiljökaraktäristiska medelvärden, standardavvikelser och t-test visar skillnader mellan gruppmedelvärden.

t-testresultat i dessa frågor visar ingen verklig skillnad – utom frågan om arbetsklimatet mellan elever, där t-test resultatet är markerat med asterisk *, och alltså är signifikant.

På frågan om högstadie- och gymnasielärarna upplever att eleverna kan ha olika återkommande psykosociala och hälsorelaterade symptom, visar grupp-/och standardmedelvärde en viss skillnad mellan de stadierelaterade lärarna. Högstadielärarnas genomgående upplevelse av dessa symptom, visar resultat som mindre förekommande. Medan gymnasielärarna upplever att symptomen visar sig mer ofta. Dock fastställer inte t-testresultat att det råder någon signifikans.

Sammanfattande resultat mellan elever och lärare

Tabell 15. Deltagande elevers upplevelse av kamratanda och ev. trötthet/nedstämdhet som hinder för inläring utifrån skala 1-10, där högsta värdet är 1 och minsta 10.

ITEM	HÖGSTADIE ELEVER		GYMNASIE ELEVER		t
	N1=35		N2=30		
	M1	Sd1	M2	Sd2	
Är kamratandan på skolan mycket/mindre god?	3,49	1,922	3,28	2,313	,376
Tror du att din eventuella trötthet/nedstämdhet är ett stort/inget hinder för inläring?	5,34	2,623	5,33	2,842	,014

Tabell 17. Deltagande lärares upplevelse av kamratanda och identitetsutveckling som störande på inlärningsförmåga

ITEM	HÖGSTADIE LÄRARE		GYMNASIE LÄRARE		t
	N1= 4		N2= 4		
	M1	Sd1	M2	Sd2	
Hur upplever du arbetsklimatet mellan elever? Mycket bra/dåligt	6,25	1,893	3,50	1,291	-2,400 *
Hur upplever du adolescens- och identitetsutvecklingens olika förändringsfaser och dess påverkan på elevernas inlärningsförmåga? Mycket störande/inte alls störande	6,00,	1,732	4,75	,957	-1,237

Av medel- och standardresultat att döma upplever samtliga elever och gymnasielärare kamratandan som god, utom högstadielärarna som upplever den som mindre god.

Enligt t-test kan inte elevernas svar säkerställas som sannolikt, däremot vad gäller lärarnas svar.

På frågan om eleverna själva – och lärarna - upplever adolescens som störande på inlärnings-/förmåga, visar medelvärde, standardvärde skillnad mellan elever och lärare. Eleverna upplever en i överkant måttlig grad av hinder för inläring, medan lärarna upplever elevernas adolescens som mindre störande hinder. T-test visar en låg grad av sannolikhet.

Elevers självrapporterade och lärares upplevelse av elevers hälsa i nuläge gällande olika symtom

Hälften av de tillfrågade *högstadiееleverna*, kan känna nedstämdhet någon till flera gånger under veckorna när de ska till skolan.

Nedstämdhet är ett mindre förekommande symptom, enligt de tillfrågade *högstadielärarna*, endast 10-25 % av eleverna.

Tabell 16. Deltagande elevers upplevelse av mer/mindre trötthet på nuvarande stadieskola

N=65	HÖGSTADIE ELEVER		GYMNASIE ELEVER		
ITEM	N1=35		N2=30		
	M1	Sd1	M2	Sd2	t
Känner du dig mer trött nu, än på mellanstadiet/högstadiet? Mer/mindre trött nu	3,97	2,167	5,40	2,541	-2,429 **

Tabell 17. Deltagande lärares upplevelse av elevers trötthet

N=8	HÖGSTADIE LÄRARE		GYMNASIE LÄRARE		
ITEM	N1= 4		N2= 4		t
Ungefär hur många av dina elever upplever du som tämligen trött?	4,00	,816	3,75	,957	-,397

*p>0,05

** p>0,01

Trötthetssymptom hos elever upplevs av tre deltagande högstadielärare som att endast ett fåtal av berörda högstadiееlever uppvisar, en högstadielärare upplever att hälften av eleverna har trötthetssymptom. Två av gymnasielärarna upplever att hälften av gymnasieeleverna uppvisar detta symptom, de övriga två gymnasielärarna upplever endast att ett fåtal gymnasieelever uppvisar trötthet. Medel- och standardgruppvärden bekräftar detta, t-test för elevernas resultat visar en signifikans. Dock inte vad gäller lärarnas utfall.

Tabell 18. Deltagande elevers upplevelse av hur viktig skoltid/studier är

N=65	HÖGSTADIE ELEVER		GYMNASIE ELEVER		
ITEM	N1=35		N2=30		
	M1	Sd1	M2	Sd2	t
Hur viktig är din skoltid/studier? Mycket/mindre viktig	3,03	1,689	4,10	2,339	-2,138 **

Tabell 19. Deltagande lärares upplevelse av elevers ointresse i skolan

N=8	HÖGSTADIELÄRARE		GYMNASIE LÄRARE		
ITEM	N1= 4		N2= 4		t
Ungefär hur många av dina elever upplever du som ointresserad? Mer/mindre	4,25	,500	4,25	,957	,000

*p>0,05

** p>0,01

Gruppmedelvärden och gruppstandardvärden visar att eleverna anser skoltid/studier vara mer eller måttligt viktigt, lärarna upplever de flesta också att eleverna verkar vara mer eller måttligt intresserade, t-test för elevernas resultat visar en signifikans, dock inte vad gäller lärarnas utfall.

Summerad sammanfattning

1. Upplever elever och lärare på högstadium/gymnasium att adolescensutveckling distraherar elevers kunskapsutveckling?

Ja, samtliga elever och lärare upplever detta – mer eller måttligt - vilket man kan tolka utifrån analyserat resultat.

2. Finns det skillnad i svaren mellan lärare – elever?

Ja, skillnader kan utläsas i svaren vad gäller mått av trötthet, nedstämdhet och intresse/vikten av skoltid hos eleverna, där eleverna själva upplever både trötthet, nedstämdhet och intresse/vikten av skoltid annorlunda än vad som kan tolkas i lärarnas svar, där endast en del av lärarna tycks uppfatta elevernas tillstånd/symptom. Bortsett från gymnasielärarna som tycks uppfatta gymnasieelevernas upplevelse av trötthet som eleverna själva har rapporterat.

Vidare av svaren att döma gällande kamratandan som god, kan inte utläsas någon större skillnad mellan samtliga gymnasieelever och gymnasielärare, utom högstadielärarna som upplever den som *mindre* god hos högstadieeleverna, fastän högstadieeleverna själva upplever den som god.

3. Finns det skillnader som kan härledas till könstillhörighet?

Ja, det *kan* finnas *en liten skillnad* i upplevelse av olika tillstånd/symptom som *kan härledas* till könstillhörighet, utifrån tolkat och analyserat resultat, denna skillnad tyder på en naturlig förklaring i det att pojkarnas utvecklingsfas i regel ligger cirka 2 år efter flickornas.

4. Kolliderar ungdomars utvecklingsprocess med organisationskulturen på högstadium och gymnasium, och vad och hur kan man i så fall göra för att underlätta lärandet för tonåringar/ungdomar under denna identitetskris?

Några lärare tror inte att skolan passar alla, utan menar att skolan för en del elever endast bidrar med att knäcka deras självkänsla och självförtroende.

Samtliga lärare anser att man ska ta hänsyn till tonårselevers identitetskris, och anpassa skolgång därefter. Samtidigt poängterar lärarna vikten av mer och bättre skolutveckling vad gäller personalekonomi, såsom stimulans och reflektion kring arbetet, feedback; respons.

5. Skulle flexibel undervisning utifrån biologisk rytm – **inom rimliga gränser, t.ex. 1-2 timmars senareläggning av undervisning** - och/eller utifrån intresse och mognadsnivå alternera med arbetsintegrerad form/lära underlätta inläring under identitetskris?

Flertalet deltagande elever tror att 1-2 timmars senareläggning av undervisning och arbetsintegrerad; teori varvat med pedagogik, skulle vara en bra lösning för att underlätta inläring under identitetskris.

Lärarna däremot var inte helt överens i frågan om att senarelägga undervisning.

De flesta lärarna tror att en jämkad studiegång med teori och praktik skulle vara en lösning på eventuella motivations- och inlärningsproblem.

Hindret tycks utgöras av dålig samverkan inom/mellan skola och näringsliv, som kan utläsas av enkätutfall.

DISKUSSION

Utifrån *min tolkning och analys av resultat*; kan jag utläsa, förstå och förklara att adolescensutveckling kan upplevas vara en bland flera faktorer till att kunskapsutveckling hos ungdomar kolliderar med organisationskultur på högstadium/gymnasium, och att detta *i stort* gäller oavsett kön.

Flertalet elever vill starta skoldagen en eller två timmar senare, men kan även tänka sig tidigarelagd praktiskt undervisningsmetod i anslutning till skolan eller en yrkespraktik i samarbete med skola och näringsliv.

Utöver frågeställningar kan tilläggas att skolan tycks utgöra en trygghet för flertalet elever, trots *en upplevd* undermålig studiearbetsmiljö med stressrelaterade och ansvarsfyllda krav.

Inga större skillnader i svaren förekommer mellan de olika utbildningsnivåerna, vilket heller inte var förväntat, eftersom jag utgått från att respondenterna befinner sig under samma utvecklingsstadium; adolescensen, vilket kan vara en nog så god förklaring utifrån teoretisk referensram.

Däremot finner jag vissa skillnader mellan flickor och pojkar i studien. Detta kan ha sin förklaring i faktorn att pojkarna i regel ligger cirka två år efter flickorna under utvecklingsfaserna.

De tillfrågade respondenterna på gymnasienivå, går på naturvetenskaps-/och individuella programmet, och deras hittills avverkade studietid omfattas av 1 ½ års tid. På högstadienivå är det endast två av fyra 8-års klasser som tillfrågats.

Jag hade varit mer tillfreds med studien om den hade kunnat omfatta ett större urval utifrån samtliga klasser, program- och inriktningsområde på de olika utbildningsnivåerna, samt fler lärare och även föräldrar. Detta för att uppnå en mer generellt rättvis helhetsbild.

Trötthet under skoltiden

Genomgående trötthet under morgon och förmiddag, kan utmätas och tydas utifrån analyserade enkätutfall och öppna frågor hos flertalet av deltagande elever på de olika stadieskolorna.

Ett undantag kan tolkas utifrån resultat av trötthet under morgon/förmiddag vad gäller högstadie- och gymnasieflickor, där analyserat enkätutfall tyder på att fler flickor än pojkar på de olika stadieskolorna är trötta på morgonen

Analyserat resultat överensstämmer således bara till viss del - med hänvisning till sömnforskaren Mary Carskadon forskningsresultat, som visar att tonårsgrabbar är biologiskt programmerade att stanna uppe längre på kvällarna. *”När skolan börjar tror tonåringarnas kroppsklocka att det fortfarande är natt, trötta tonårsskallar ska sova ut på morgonen”* menar hon.

Dock kan jag utifrån min tolkning förstå och tyda att detta även gäller flickor med hänvisning till denna C-uppsats och den tidigare B-uppsatsen i ämnet.

Elevernas enkätutfall angående upplevelse av trötthet på morgon överensstämmer dåligt med lärarnas uppfattning och tolkning av elevernas självrapporterade tillstånd/symptom, där flertalet tillfrågade lärare upplever att eleverna verkar ha lättare för att koncentrera sig på morgonen.

Samtliga av de tillfrågade lärarna uppger att närmare hälften av deltagande elever kan uppfattas som trötta. Utifrån enkätutfall vad gäller morgontrötthet kan relateras till att endast ett visst mått av samband överensstämmer då endast hälften av lärarna upplever koncentration som bra på morgonen.

Här kan man utkristallisera och skönja att elevers självupplevelse av trötthet inte överensstämmer med lärares uppfattning och att lärares egen utsago inte heller känns trovärdig utifrån deras olika svar med samma tema.

Flertalet högstadie- och gymnasieelever, uppger att de inte känner sig lika trötta på morgonen när det är helg. Både flickor och pojkar förklarar detta med kommentarer att man på helgen får sova längre och inte är lika pressad av läxorna.

Genomgående analys visar att hälften av de sammantagna eleverna - oavsett kön - uppger att de skulle vilja börja skoldagen senare, klockan 9.00, och den andra hälften klockan 10.00.

Samtliga elever och lärare upplever och tror att adolescensutveckling distraherar elevers kunskapsutveckling - mer eller måttligt - vilket man kan tolka utifrån analyserat resultat.

Utöver de fysiska och psykiska förändringar som är under pågående adolescens kan tilläggas att majoriteten av eleverna uppger att brist på sömn, långa skoldagar samt press av mycket läxor och prov är främsta skälen till att de känner sig skoltrötta/trötta.

Över huvudtaget kan man genomgående i alla enkätsvar utläsa att eleverna på både högstadium som gymnasium känner sig stressade och pressade av allt skolarbete med läxor och prov som måste klaras av.

Majoriteten av lärarna anser att eleverna verkar pigga och glada i skolan, samtidigt menar hälften av lärarna att en del elever kan uppfattas som nedstämda och oroliga. En del elever är oftast nedstämda pga. saker utanför skolan, menar vissa lärare.

Skolarbetet börjar i regel tidigt alla veckodagar på högstadienivå, medan teori varvat med praktik och även *senarelagda lektioner vissa dagar i veckan, förekommer på gymnasienivå.*

Detta är en väldigt lämplig metod att tillämpa i allmänhet men i synnerhet under adolescens, för en vidare positiv krisutveckling, som borde tillämpas i allt större utsträckning på högstadiet och gymnasiet. Denna historiska pedagogik - gesäll - och lärlingssystem; inskolning i ett yrke genom praktik hos en etablerad yrkesutövare; läromästare, naturligtvis med övriga ämnen involverade under liknande pedagogikmetoder.

Om eleverna själva får välja, utifrån eget intresse och biologisk klocka, (flexibel skolarbetstid/skolskiftarbete) tror flertalet lärare och elever att eleverna skulle bli mer motiverade för inläring.

Projektarbetet som pedagogisk metod leder sitt ursprung tillbaka till sent 1800-tal. Ämnesvalet skulle vara praktiskt, t.ex. att odla vete. Eleverna blev först insatta i den praktiska utövningen, med beaktande av viktiga kunskaper från skolämnena.

När elever arbetar med projekt förvärvar de själstillit, ansvarskänsla, samvetsgrannhet – eller motsatsen. De lär sig skriva, räkna, slå i lexikon, rådgöra med lärare och andra vuxna, hjälpa kamrater och ta emot hjälp av dessa, alltså en hel mängd kunnande och vetande som de får ”på köpet”(Egidius, 2000).

Livsstil/Hälsa

Hälften av samtliga tillfrågade och hälften av pojkarna och flickorna äter regelbundet, dock inte enligt kostcirkeln, vilket också kan vara en bidragande faktor som kan utgöra att fysiska/psykiska tillstånd/symptom kan förvärras.

På gymnasie-/högstadieskolan som ingick i den föregående B- uppsatsundersökningen, fanns en cafeteria med prisvänligt utbud av kost som eleverna kan inta som frukost och/eller mellanmål. Detta system har införts på de flesta gymnasie-/högstadieskolor, vilket kan resultera i bättre vakenhetsgrad med studiekoncentration under skoldagen, och därmed underlätta för kunskapsinhämtning.

Endast ett fåtal av eleverna röker, mindre än hälften av både flickor och pojkar dricker ibland alkohol under vissa eller samtliga helger.

Detta resultat – som förvisso kan beaktas med viss försiktighet - stämmer dåligt in på många rapporter som gjorts runt om i landet där resultat visar på att alltför ungdomar både röker och kontinuerligt intar alkohol, däribland alternativa droger, vilket inte har tillfrågats pga. känslighetsgrad. Detta kan kanske vara beroende av var undersökningarna gjorts, i städer eller på landsbygd, denna undersökning är för övrigt relaterad till landsbygd.

Mobiltelefon används måttligt av samtliga tillfrågade elever.

Idrott

Gymnastik är ett kärt och saknat inslag i skolans värld, gymnasieeleverna utövar gymnastik 1 gång/veckan medan högstadieeleverna gymnastiserar 2 gånger/veckan. Vissa elever har idrott som tillval och kan då utöva detta 2-3 gånger per vecka.

Det är allmänt känt - utifrån samlad vetenskaplig fakta och information - att effekten av att dagligen ”röra på sig” /gymnastisera, är en viktig komponent för att må bättre och för att i detta fall lättare kunna lära in.

Gymnastik 1 gång i veckan är således alldeles för lite...

Trivsel i skolan

Majoriteten av ungdomarna har svarat att man trivs måttligt bra på högstadiet och gymnasiet.

Utifrån analyserat och tolkat resultat kan utläsas att deltagande högstadiepojkar - och -flickor trivdes måttligt bra på skolan, men att gymnasiepojkarna trivdes sämre än flickorna på skolan.

Här kanske man kan betänka det faktum att pojkarna i regel ligger ett par år efter flickorna vad gäller pubertet - och adolescensutveckling. Om man betänker att flickorna på högstadium redan befinner sig inom den jobbigaste fasen av pubertet, och pojkarna befinner sig där först när de påbörjat gymnasium.

Naturligtvis kan analyserat mått på gymnasiepojkars trivsel vara beroende av andra orsaker som inte framgår i denna undersökning.

I övriga kommentarer poängteras främst god kamratanda och gemenskap, men även att flertalet lärare uppfattas som bra, dock upplever de flesta att det är jobbigt och kravfyllt med många prov och stress/press med betygsjakt.

Majoriteten av högstadieelever svarar att man ser en tydlig skillnad på hur det var att gå i mellanstadium kontra högstadium. Exempel på vad som ses som bättre är bl.a. ökat ansvar och att man är "större".

Hälften av deltagande flickor på de olika stadieskolorna upplever att inlärningsförmågan blivit mindre bra på högstadiet/gymnasiet. Dessa flickor uppger sin negativa upplevelse med motiveringar som att det är jobbigt och kravfyllt med många prov och stress/press med betygsjakt.

Medan flertalet deltagande pojkar på de olika stadieskolorna upplever att inlärningsförmågan blivit bättre och lättare på högstadiet/gymnasiet.

De upplever att det finns bra lärare och att de kan få mer hjälp nu.

Piaget menar att vissa människor uppnår de formella operationernas stadium; abstrakt tänkande, relativt sent, kanske först vid 16-17 års ålder. Andra menar Piaget, gör det aldrig. Detta är väsentligt att känna till som lärare. Elever som fortfarande befinner sig på ett tidigare utvecklingsstadium har svårt för att tillgodose sig ett abstrakt; svårbegripligt resonemang. De behöver då ett konkret; verklighetsnära underlag för sin inläring (Modigh & Olsson, 1985).

Jag anser att det är befogat och viktigt att även ta hänsyn till den genitala fasen, ca 13 – 19 år; sexuell könsmognad, då puberteten nu infaller under olika skeenden för flickor/pojkar. De biologiska förändringarna som puberteten innehar leder till förändringar i individens psykiska liv och påverkar hans/hennes sociala situation (Modigh & Olsson, 1985).

I denna ålder är sökandet efter identitet en central process. Tonåringen söker svar på frågor som "vem är jag" och "vem vill jag vara?". Han eller hon kan också uppleva att den identitet som byggt upp under barndomen plötsligt splittras. Tidigare utvecklingsfasers olösta kriser aktualiseras på nytt och blir en del av tonåringens kris. Individens söker efter ett sammanhang i sin tillvaro, för att kunna känna en fast identitet. En ny, förvirrad identitet växer fram. Individens måste integrera tidigare identifikationer, roller och färgigheter med sitt nya jag. Det gäller att hitta sig själv i en kaotisk upplevelsevärld (Modigh & Olsson, 1985).

Förhållandet till skolan, lärare och kamrater

Högstadium

Flertalet – oavsett kön – känner *sällan* oro, magont, när de ska till skolan,

Vad jag kan utläsa av analyserat resultat har hälften av de tillfrågade flickorna huvudvärk någon gång i veckan, medan hälften av de pojkar som svarat på frågan uppgav att de har detta *väldigt sällan*, med undantag av ett fåtal av pojkarna som uppgav att de har huvudvärk och magont dagligen.

Hälften av de tillfrågade högstadieeleverna, både flickor och pojkar, känner nedstämdhet när de ska till skolan under veckorna. Ett fåtal av svarande pojkarna känner detta dagligen, medan de övriga pojkarna känner detta väldigt sällan. Flickorna visar sig känna av detta oftare; flera gånger eller någon gång under veckorna.

Detta resultat överensstämmer dåligt med vad tillfrågade elever tidigare uppgett, vad gäller analyserat mått på trivsel på högstadiet, däremot överensstämmer resultaten av nedstämdhet bättre med mått av humör och trötthet.

Detta kan kanske tolkas utifrån adolescensutvecklingens innebörd i allmänhet och/eller utifrån andra faktorer, och att ungdomarna faktiskt trivs med både kamrater och lärare på skolan.

Däremot har högstadieeleverna även uppgett att stressfyllda krav såsom mycket läxor, prov och betygshets kan vara påfrestande.

Gymnasium

Resultatet visar på att *ena hälften av de svarande flickorna* väldigt sällan känner av magont, och den *andra hälften av dem*, kan ha symptom som magont, spritt fördelat. En skillnad råder här mellan könen, pojkarna är fler som *sällan* känner av magont.

Detta kanske kan ha sin naturliga förklaring i att flickor i allmänhet kan ha mer och värre av fysiskt/psykiskt förändringstillstånd/symptom.

Flera av flickorna i undersökningen uppger utifrån tolkat resultat att de har huvudvärk och att ett flertal av de pojkar som svarat på frågan har *sällan* huvudvärk.

Flertalet pojkar känner *sällan* nedstämdhet, medan hälften av flickorna känner av nedstämdhet när de ska till skolan under veckorna.

Här föreligger en viss skillnad mellan könen, vilket åter igen kan bero på pubertetsfaktorer i olika skeenden, flickor kanske kan ha olika ont av menstruationsverk kombinerat med huvudvärk.

Nedstämdhet kan naturligtvis drabba både flickor och pojkar:

Under puberteten sker en massiv kroppslig utveckling, under bara några få år växer t.ex. flickorna ca 10 cm och pojkarna ca 23 cm.

Hormonförändringarna kombinerat med den kraftiga kroppsliga tillväxten innebär att ungdomarna förlorar både sin kroppsliga och framförallt sin psykiska jämvikt. För de allra flesta ungdomarna går all kraft till de kroppsliga förändringarna vilket medför att de intellektuella intressena ofta går på sparlåga (Goldinger 1995).

Identitetskrisen kan te sig som en förvirring med upplösning av tidsperspektivet; en känsla av att allting är bråttom, kombinerat med bristande sinne för tidsdimensionen. Här finns även tvehågsenheten inför vad tidens gång kan föra med sig - vacklande oro på möjligheterna till förändring och förbättring kombinerat med skräck för att en förändring ska förinta det lilla av trygghet som det bestående ändå kan förmedla. Självmordsfunderingar står mera för en förhoppning om förnyelse och återfödande än önskan om förintelse och utplåning... Självförtroendet vacklar och den intensiva kampen för självständighet även i småsaker kan ledsagas av känslor, skam och tvivel. En omfattande skuldkänsla, förlust av initiativ, hör också till bilden. Vidare att en allvarlig identitetskris åtföljs alltid av en störning av arbetsförmågan med en mer eller mindre fullständig verksamhetsförlamning som följd. Den kan ses som en oförmåga att koncentrera sig på uppgifter eller som en överbetoning av en speciell aktivitet. Detta kombineras ofta med en omåttlig känslighet och avsky för konkurrens (Sylvander, 1982)

Högstadium/Gymnasium

Utifrån tolkat resultat har majoriteten uppgett att de känt av en skillnad vad gäller aktivitet. Den dominerade anledningen till att de upplever en skillnad på hur mycket de orkar vara aktiva på lektionerna, tycks vara en stor trötthet som eleverna anser bottna i för lite sömn och för mycket läxor och prov.

Både gymnasie- och högstadieeleverna upplever någon skillnad i hur mycket de orkar vara aktiva på lektionerna numera jämfört med högstadiet respektive mellanstadiet. Majoriteten av flickorna anser sig vara tröttare än förr och att detta är - åter igen - beroende av de förut nämnda faktorerna såsom mycket krav, stress, långa skoldagar och framtida karriärstatustänkande med höga betyg och statusyrke med en hög löneinkomst, Allt detta sammantaget med identitetskris, leder till skol- och/trötthet, ointresse, okoncentration och utgör en distraherande hämning för vidare lärande.

Man kan här även beakta att en allvarlig identitetskris åtföljs alltid av en störning av arbetsförmågan med en mer eller mindre fullständig verksamhetsförlamning som följd. Den kan ses som en oförmåga att koncentrera sig på uppgifter eller som en överbetoning av en speciell aktivitet. Detta kombineras ofta med en omåttlig känslighet och avsky för konkurrens (Sylvander, 1982).

Majoriteten av högstadieflickorna anser att teori varvat med praktik är bäst för att lära in och komma ihåg fakta. Bland högstadiepojkarna anser drygt hälften detsamma som flickorna. Bland elevernas motiveringar kan nämnas:

"Då tycker man det är roligare, då tar man åt sig mer."

"Om man blandar så 'känner' och 'ser' man hur man skall göra och inte bara läsa om det."

Skolans studiemiljö kan upplevas som stökig på högstadiet, för stora klasser med för få lärare. Gymnasieeleverna upplever studiemiljön som något lugnare och att det finns fler lärare, men att det ändå inte är helt bra, samtliga elever bedömer studiemiljön som måttligt bra.

I stora klasser hinner lärarna inte uppmärksamma varje elev, och det gör att många skoltrötta, pubertetsolustiga ungdomar börjar skolka. Då krävs samarbete mellan föräldrar, lärare och elever. (Focus, 1981).

Flertalet lärare upplever att undervisningsmiljön/pedagogiken förändrats till det bättre. En av lärarna menar att pedagogiken utvecklas till det bättre med t.ex. bättre läromedel, medan undervisningsmiljön däremot försämras genom mindre ekonomiska resurser, där klasserna blir större och det är ont om pengar.

Samtliga elever uppger att det råder ett godtagbart bra samarbete mellan elever och lärare, att de blir mer behandlade som vuxen.

Majoriteten upplever en skillnad på lärarnas sätt att undervisa jämfört med tidigare stadium. Både flickor och pojkar motiveras med att man upplever lärarna som mer stränga, de ger fler läxor och att man får jobba mer självständigt.

Förhållandet till läraren är beroende av vilket förhållningssätt han/hon har till eleverna. En lärare som påminner för mycket om en gränssättande och moraliserande förälder blir starkt motarbetad av flickorna, medan en lärare som behandlar dem ”som vuxna” får en mer positiv respons. Den personliga aspekten i relationen mellan lärare och elever gör att läraren kan sägas trampa omkring i ett minfält i kontakten med flickorna. Nästa tema i flickornas motståndskamp är att bli erkänd som vuxen, vilket för flickorna innebär att kunna bestämma själv. För pojkarna däremot betyder det mer att man får lagstadgade rättigheter t.ex. rätten till körkort, att kunna handla på systembolaget osv. (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991).

Fler vuxna på skolan i form av skolvärd/innan finns redan enligt eleverna, men en del av de tillfrågade anser att det kunde vara ännu fler.

Hälften av deltagande elever kan tänka sig att studera på distans, delvis i hemmet men mesta delen i skolans lokaler, där datorundervisning samkörs, med andra skolor. Med betoning på ungdomars viktiga vuxenkontakt och kamratskap bland ungdomar, och risken för social isolering kanske man ska undvika distansundervisning mellan hem och skola, för att istället satsa på en måttlig varians av distansutbildning med samkörning mellan skolor. Detta beaktat med den viktiga faktorn av vuxenkontakten.

De tillfrågade eleverna - av båda kön - uppger att de väldigt sällan försover sig, trots att de flesta angivit att de är som mest trötta under morgonen och förmiddagen. Enda skillnaden är ombytt roller i trötthetsgrad på de olika stadierna; pojkarna är mer trötta än flickorna på högstadiet och på gymnasiet är flickorna mer trötta än pojkarna.

Efterräkningar som t.ex. arga föräldrar och lärare, eller risk för sämre betyg – eller god självdisciplin - kan vara avgörande för att hålla tiden vid morgonlektionerna, eftersom varken pojkar eller flickor i studien sällan kommer försent, trots sin stora trötthet.

De elever som ändå råkar komma försent har kanske utifrån stress/prestationsångest utifrån dålig relation i förhållandet med vuxna, kommit i obalans med sig själv, och i och med det tappat både intresse och självkänsla för vidare inläring.

En del av tillfrågade lärare kan överreagera och låter då elev vid sen ankomst först be om ursäkt och sedan förklara inför klassen varför han/hon kommer sent. En annan variant av överreaktion är att låsa ute elev till dess lektionen är över.

Man får hoppas att utsatta och kränkta elever inte tappar tilltro och respekt för alla vuxna, och sin egen framtid. Dock verkar övervägande lärare visa både hänsyn och respekt inför elever vid dessa tillfällen och inte reagera nämnvärt.

Det händer att både flickor och pojkar av de tillfrågade på de olika stadieskolorna skolkar.

Skolsystemet vill fostra till mogenhet och ansvar, men förutsätter att högstadie- och gymnasieeleven redan har förmågan att självständigt ta ansvar för sina studier och för sig själv. I den situationen tappar alltför många intresset för skolarbetet och skolkar, och den enskilde läraren har små möjligheter att i tid slå larm, om någon börjar komma på avvägar.

Det få lärare som deltar i denna studie kan inte sägas vara helt representativa för högstadie- och gymnasielärare generellt, men tilläggas kan att resultatet av lärares svar i den tidigare B-uppsatsen, i stort överensstämmer med denna C-uppsatsundersökning.

Skillnader på elever som kan härledas till könstillhörighet och olika sociala skikt

Olika sociala skikt

Hälften av lärarna på skolorna i denna undersökning anser att skillnader gällande trötthet/nedstämdhet/oro kan härledas till sociala skikt.

Det psykosociala bagaget är en faktor – utöver identitetskris – som kan påverka inlärningsförmågan.

En del av lärarna härleder olika könsskillnader utifrån pojkars och flickors olika mognad som också kan påverka klassklimatet, detta har även jag påpekat i tidigare text. Några lärare poängterar att föräldrastödet är mycket viktigt och om det saknas påverkas studieinsatserna mycket, och språkutvecklingen kan försenas. Motivationen blir högre hos de elever vars föräldrar som stöttar, vägleder och gränssätter dem.

Könsskillnader vad gäller fysiska och psykiska tillstånd/symptom

Jan-Erik Broman, chef på sömnutredningsavdelningen vid Akademiska sjukhuset i Uppsala, har rätt när han hävdar att de unga nu för tiden får värja sig för utbud såsom dataspel, video och sena tv-program. Han tror att tonårskillarna tänjer mer på sina biologiska gränser än vad tonårstjejerna gör.

Det finns olika uppfattningar om varför tonåringar lägger sig sent. Enligt tonåringarnas egna förklaringar är det flera faktorer som utgör extrem trötthet på morgonen.

För det första stämmer Jan-Erik Broman hypotes om sena kvällar, men detta gäller samtliga tillfrågade elever, både flickor och pojkar. Utöver nämnda faktor hänvisar de till flera orsakssamband som exempelvis stress och press och skolgången med för mycket krav i form av läxor och prov, långa dagar i en dålig skolarbetsmiljö och enformiga undervisningsmetoder med för lite inslag av idrott.

Några respondenter hävdar att de inte har något intresse i sin skolgång, jag menar att nämnda faktorer kan utmynna i ett ointresse hos eleverna. Även mycket krav - eller inga alls - från nära omgivning kan vara en stressfaktor för en del av eleverna.

Svårigheter kan finnas i förhållande till skolprestationer och krav från vuxna. Krav möts ibland med skolk och passivitet. Energin är redan uppbunden vid funderingar kring den egna personen och de första verkliga försöken att nå det motsatta könet (Hwang & Nilsson, 1995).

Det är en svår balansgång för föräldrar och vuxna att ge ungdomarna tillfälle att öva sig att ta ansvar och samtidigt inte ge dem mer frihet än de orkar bära. För mycket kontroll är lika skadlig som alltför mycket frihet. Skolarbetet ställer med åren allt större krav på elevernas uthållighet och förmåga att ta ansvar för sina studier (Focus, 1981).

Enligt Erik Homburger Erikson (1969), är det viktigt behovet av ett *psykosocialt moratorium* tillgodoses under ungdomstiden; ett slags andrum från sådant ansvar och sådana plikter som hindrar ungdomarna från att "hitta sig själva".

Min övertygelse är att Eriksons teori borde förankras mer i dagens svenska skolverksamhet, jämte Piaget's teori, och att Eriksons teori är särskilt viktig i dagens turbulenta och snabba samhällsförändringstakt.

Adolescensutveckling distraherar elevernas kunskapsutveckling

Flertalet tillfrågade *elever* upplever själva att adolescensutveckling hindrar deras kunskapsutveckling; att deras kunskapsutveckling hindras av trötthet, nedstämdhet och inre turbulens som utgör okoncentration och ointresse.

Majoriteten av lärarna tror att kunskapsutveckling hindras av identitetskris, trötthet, nedstämdhet etc. De menar att det kan vara mycket störande med återkommande känsloutbrott, svårigheter att sitta stilla, tankarna på annat håll osv.

Eleverna känner en allmän skoltrötthet och de vet inte vad de vill fortsätta med, motivationen till inläring blir då sämre. Det kan variera från elev till elev, för några kan det vara mycket besvärligt, en orolig "själ" har svårare att fokusera, och i allmänhet svårt att lära in.

Majoriteten skulle vilja ha en flexibel skolarbets tid och skolgång med varvad teori och praktik som utgår från deras egen motivation och biologiska dagsrytm; tillfrågade elever önskar börja skoldagen en eller två timmar senare.

Behovet av att frigöra sig från vuxenvärldens normsystem är påtagligt för åldersgruppen.

För att underlätta situationen för eleverna och för sig själv, försöker lärarna att strukturera arbetet så att eleverna känner sig trygga. De försöker skapa tystnad och lugn genom att anpassa undervisning utifrån elevens behov. Flexibilitet i undervisningen, i särskilda fall en klart ökad individualisering. De försöker se varje elev och prata med dem. Att bara ”köra på” som lärare är inte alltid så smart. Mår eleverna inte så bra, får de problem med inläringen.

Detta överensstämmer inte med kommentarer från högstadieläroverna, om hur pressade de är av läxor och prov. Som tidigare kommenterats – och som man kanske ska beakta här - har ungdomar i adolescensutveckling dessutom ett annat tidsperspektiv än vi vuxna:

Tidsperspektivet är under utveckling och ungdomarna kan med ett bristande sinne för tidsdimensionen lätt få känsla av att allt är bråttom. En eventuell identitetskris innebär ofta en störning av arbetsförmågan och kan medföra verksamhetsförslamning och en oförmåga att koncentrera sig på olika uppgifter (Berg Kelly, 1998; Sylvander, 1982).

Att som lärare i detta läge överösa ungdomarna med läxor och prov vittnar ju inte direkt om någon djupare insikt i adolescensutvecklingens faser. Det är förvisso ingen lätt uppgift för lärare att följa uppsatta riktlinjer och mål, utifrån läroplan. Men om man betänker att ungdomarna numera ska utgå från egen studieplan och eget ansvar, måste väl en ansvarsfull och myndig elev kunna avgöra detta själv?

Identitetskrisen utgör en vacklande oro på möjligheterna till förändring och förbättring kombinerat med skräck för att en förändring ska förinta det lilla av trygghet som det bestående ändå kan förmedla. Vidare att en allvarlig identitetskris åtföljs alltid av en störning av arbetsförmågan med en mer eller mindre fullständig verksamhetsförslamning som följd. Den kan ses som en oförmåga att koncentrera sig på uppgifter eller som en överbetoning av en speciell aktivitet. Detta kombineras ofta med en omåttlig känslighet och avsky för konkurrens (Sylvander, 1982).

Pendlandet mellan att vara vuxen och att vara barn förlängs enligt Erikson till ett slags kulturpubertet. Samhällets krav på en grundlig skol- och yrkesutbildning fördröjer steget in i vuxenvärlden till långt efter den egentliga könsmodningen (Modigh & Olsson, 1985).

Vad gäller elevernas känsla av betygshets, kan man förstå och tolka vidden av hur förödande nuvarande betygssystem kan vara för flertalet ungdomar.

Underlätta inläring t.ex. genom anpassad studiegång och flexibel skolarbetstid

Ett antal timmar teoretisk, varvat med praktisk inläring, kan vara en lösning på eventuella motivations- och inlärningsproblem, tror flertalet lärare på med hänvisning till att det redan förekommer på gymnasiet, i synnerhet på det individuella programmet.

De flesta lärarna tror att en jämkad studiegång med teori och praktik skulle vara en lösning på eventuella motivations- och inlärningsproblem.

En flexibel skolarbetstid; att starta skolarbetet utifrån egen biologisk rytm – ***dock inom rimliga gränser***, t.ex. senarelägga den tidiga undervisningen 1-2 timmar, förekommer redan också till viss del, men lärarna är inte helt överens i denna fråga.

Otraditionellt lärande i klassrummet förekommer i form av rollspel och laborationer. Undervisningsmetoder såsom PBL; problembaserat lärande, projektarbeten och tema kan förekomma, mestadels på gymnasiet.

På frågan om man kan tänka sig ett webbaserat system med distansarbete svarar samtliga lärare nej.

Samverkan mellan skola och arbetsliv

Högstadium

Samverkan mellan skola och arbetsliv på högstadiet anser samtliga lärare som dålig och att den enbart fungerar delvis. Detta förklaras både av att arbetslivet är svårt att få med och tidsbrist - både hos skolan och hos företagarna/anställda – vilket leder till bristande kontakter.

Gymnasium

Det är en delvis bra samverkan mellan skolan - som är i en egen värld - och arbetslivet, där vuxna anställda ser eleverna som hinder, eller inte respekterar och behandlar ungdomar korrekt. Dock försöker gymnasielärarna ha kontinuerlig kontakt med de arbetsplatser, där elever i en del program, kan ha/få sin praktiktid förlagd.

Högstadium/Gymnasium

Majoriteten av eleverna tror att teori varvat med praktik är bäst för att lära in och komma ihåg fakta, eftersom det kan vara svårt att se konkret nytta med vissa teoretiska saker.

Man kan alltså ”kringgå” störande hinder; identitetskris - för en god kunskapsinhämtning - genom att strukturera och förankra lärandet tillsammans med vuxna.

Projektarbetet som pedagogisk metod leder sitt ursprung tillbaka till sent 1800-tal. Ämnesvalet skulle vara praktiskt, t.ex. att odla vete. Eleverna blev först insatta i den praktiska utövningen, med beaktande av viktiga kunskaper från skolämnena. När elever arbetar med projekt förvärvar de själtillit, ansvarskänsla, samvetsgrannhet – eller motsatsen.

De lär sig skriva, räkna, slå i lexikon, rådgöra med lärare och andra vuxna, hjälpa kamrater och ta emot hjälp av dessa, alltså en hel mängd kunnande och vetande som de får ”på köpet” (Egidius, 2000).

Syn på lärarrollen

De tillfrågade lärarna anser att en bra lärare utmärks av att vara en handledande, lugn, inspirerande, engagerande, humoristisk, kunnig i att variera arbetssätt och utvärderingsmetoder, vara professionell i sitt ämne.

Frågan angående lärarens roll vad gäller att hålla isär undervisning och social fostran svarade samtliga lärare att detta ej ska hållas isär, men anser dock att föräldrar ska ha huvudansvar, men om barn inte får stöd hemifrån är det särskilt viktigt att ge social fostran.

Utifrån detta menar jag att skolan ersätter en bristande trygghet för många elever, därmed har läraren en stor uppgift i sin vägledande roll. I dagens socioemotionella avsaknad med dess nätverk och ramverk såsom medborgaranda och social ekonomi, blir vi alltmer passiviserade; handlingsförlamade. Detta leder i sin tur till stressrelaterade livssituationer som drabbar även barn och ungdomar.

Enligt Ramström (1991) innebär förlusten av detta ramverk att ansvaret för elevernas socialisation idag allt mer vilar på den enskilde lärarens förmåga att genom individuella ansträngningar återskapa denna atmosfär symboliska raritet som tidigare var naturlig. Ramström varnar för att dessa förändringar av skolans kulturella status innebär att ungdomarnas utslussning i vuxenlivet får ett minskat stöd och att läraryrket blir oerhört slitsamt.

Skolutveckling

Samtliga lärare anser att lärare ska ha tid för reflektion i och av deras arbete.

Hälften av lärarna på de olika stadieskolorna anser att det är för lite tid för reflektion och hänvisar till att det inte finns tidsutrymme för detta.

Samtidigt poängterar lärarna vikten av mer och bättre skolutveckling vad gäller personalekonomi, såsom stimulans och reflektion kring arbetet, feedback; respons.

På frågan om det finns någon form av utbildning/fortbildning kring ungdomars beteende på skolan, uppger samtliga av de tillfrågade gymnasielärarna att detta finns till viss del och inom en del program t ex. BF och OP.

Föreläsningsserie om droger, beteende; gängbildning, specifika inriktningar som är ”populära” förekommer.

Övrigt att tillägga

Högstadiе- och gymnasielärare

Flertalet lärare ansåg att man i läraryrket måste vara lyhörd och ställa individanpassade krav på eleverna, som t ex *”fler praktiska moment - ämnen”* och därmed upprätta en individuell studieplan.

En del lärare ansåg att samhällsinsatser måste beaktas och anpassas för familjer som behöver stöd så att föräldrar orkar/vill/kan stötta sina barn/ungdomar i skolarbetet, på *”hemmaplan”*.

Några lärare tror inte att skolan passar alla, utan menar att skolan för en del elever endast bidrar med att knäcka deras självkänsla och självförtroende.

”Särskilt med olika ’störningar’ t.ex. DAMP är skolan förödande.”

Alla lärare tror inte på de nya ”fria” arbetsätten; studier under eget ansvar, och hävdar att de lässvaga får förvärrade problem.

”Man måste vara en klar och tydlig förebild som lärare, strukturera arbetet, ej för långa arbetspass med samma innehåll. Vara vuxen och visa vad som är rätt och fel”.

För att tonåringarna skall intressera sig och ta skolarbetet på allvar är det viktigt att de ser en meningsfullhet i vad de lär sig. Goldinger (1995) poängterar även vikten av att ta tillvara tonåringens känslomässiga utveckling.

Aldrig någon gång blomstrar skaparkraften som under ungdomsåren; i bilder, ord, fantasier och dagdrömmar. Detta skapande representerar ett sätt att försöka bearbeta och lösa inre problem och konflikter.

Skapandet i sin tur ökar självkänslan och får tonåringen att känna sig som en utvald person. På grund av detta anser Goldinger att högstadieskolan (*och gymnasiet*) bör fungera som en levande verkstad där individen kan hitta uttrycksmedel för sitt inre liv, vilket skulle ge tonåringen möjlighet att växa till en hel människa istället för en känslomässigt torftig och ensidig individ.

Konsekvenserna av Piagets pedagogiska idéer är stora. Förhållandet mellan lärare och elever, likväl som arbetssättet, är annorlunda jämfört med den traditionella skolan. De förändringar Piaget förespråkar i de övergripande arbetssätten är de som skolan idag generellt försöker genomföra, d v s lärararbetslag "nära" eleverna och ämnesgränsöverskridande tematiska arbeten/arbetsprojekt.

Även i det direkta arbetssättet där Piaget förespråkar att man utgår från eleverna individuellt, framförallt utifrån deras eget intresse/nyfikenhet, finns ett arbetssätt som vi bl. a sett i metodiken. Rent praktiskt i form av att eleverna gör egna skrivhäften samt gör laborationer kring egna frågeställningar, undersöker omvärlden snarare än läser i skolböcker om hur den ser ut och fungerar.

Erikson menar att en negativ krislösning kan ge problem i framtiden. Att en mognadskris kan utvecklas negativt om en livskris, t.ex. under den kritiska perioden. Relationerna till omgivningen är därför viktiga. Krislösningen påverkar jaguppfattningen, identitetsutvecklingen och individens förhållande till sig själv och till andra. Detta är avgörande för hur utvecklingen i följande faser skall bli (Modigh & Olsson, 1985).

En negativ utveckling behöver inte utlösas av något så drastiskt som en nära anhörigs dödsfall utan kan även ske under händelser såsom exempelvis negativ relation mellan vuxen/tonåring och föräldrars skilsmässa - vilket tyvärr är väldigt vanligt. Med särskild betoning på att relationerna i tonåringens omgivning är särskilt viktig; dels i en fortsatt god kontakt med båda föräldrarna, och andra vuxna.

Slutord

Skolverksamheten måste vara en integrerad del av samhället, och då måste också läraren ha en större kunskap om samhällsutveckling i allmänhet och människans utvecklingsfaser i synnerhet.

Alla de tillfrågade lärarna är överens om att fortbildning av lärare/skolpersonal skulle vara en positiv faktor, vilket flera av dem anser vara för lite av.

Enligt alla tillfrågade lärare har det varken funnits eller är på gång, någon utbildning eller liknande med inriktning på att bättre förstå ungdomars beteende i adolescensutveckling.

Samtliga är överens om att arbetsmiljön för alla som vistas i skolan måste förbättras, och att lärares och elevers stress måste minskas. Elevers och lärares arbete behöver integreras och utvecklas utifrån faktiska omständigheter och samhällsordningen, och detta lyckas man inte med om man exempelvis lägger för stor vikt vid teoretiska kärnämnen med dess betygsättning och blir fastlåst och "hemmablind" i rådande organisationskultur.

Samtliga lärare anser att lärare ska ha tid för reflektion i och av deras arbete. Hälften av lärarna på de olika stadieskolorna anser att det är för lite tid för reflektion och hänvisar till att det inte finns tidsutrymme för detta.

På det individuella gymnasieprogrammet är det speciellt och verkligen individuellt anpassat. Där finns olika kategorier av elever som dels har mer/mindre inlärningssvårigheter och elever med höga poäng som valt om. Detta är ett individanpassat program som egentligen är att förespråka, framför ett traditionellt gymnasieprogram för samtliga tonårselever.

Här kan tonårseleverna få det psykosociala moratorium, som är så viktigt, och samtidigt ha möjligheten att förskansa sig en utbildning, utifrån egen uppläggningsplan och intresse.

För att underlätta adolescensen och för att göra kärnämnen mer meningsfulla skulle man kunna införa ett sätt att arbeta som integrerar dem med yrkesämnena. Exempelvis kan sålunda ämnet svenska integreras med något av elevens egna tillvalda yrkes-/ämne.

Denna undervisningsmetod och arbetssätt har redan integrerats på en del skolor runt om i landet (Egidius, 2000).

I kursplanerna för grundskolan har från den 1 juli 2000 införts en bestämmelse om att lärarna tillsammans med eleverna ska planera och utvärdera undervisningen med utgångspunkt i elevernas förutsättningar, erfarenheter, intressen och behov (Egidius, 2000).

Nyckeln till en positiv lösning av ungdomskrisen går via samspel med andra, både med jämnåriga och med vuxna. Andra personer fungerar som en spegel, som förmedlar den information tonåringarna behöver för att få en fast bild av vem de är eller borde vara. Via andras reaktioner formas självkänsla, självrespekt och självförtroende. *Det sociala sammanhanget är också det som avgör om ungdomstiden blir konfliktfylld och utdragen eller förhållandevis kort och problemlös.* Ju fler identitetsalternativ samhället så att säga erbjuder, och ju fler sociala arenor som står öppna för ungdomarna, desto mer turbulent blir tonårstiden (Hwang & Nilsson, 1995).

De skolor vilken denna undersökning omfattar, tycks utgöra en trygghet för de tillfrågade eleverna, oavsett om organisationskulturen kan verka hämmande för lärandet under pubertet – och adolescens. Utbudet av distansutbildning tycks inte alls vara attraktivt bland tonårselever trots att det ligger i tiden. Detta kan bero på att den sociala kontakten med kamrater och vägledande vuxna, förhoppningsvis utgör den så viktiga humana processen i adolescens- och kunskapsutvecklingen.

Det avgörande för barnens/tonåringens uppmärksamhet och deras tänkande är att *innehållet* är intressant och har anknytningar till deras verklighet. Varken barn eller vuxna verkar kunna fungera enbart utifrån logiska strukturer. Det är snarare våra vardagliga strukturer med dess konkreta innehåll och mål som styr våra psykologiska processer. Det är mycket som tyder på att den speciella ”livsform” som barnen föds in i blir avgörande för vilka mentala färdigheter barnen utvecklar.

Om vi går till andra samhällen och kulturer än vår egen, finner vi att människor där kan utveckla otroliga mentala färdigheter på vissa områden som är av stor relevans för deras vardag och livsform, medan de på andra områden verkar fungera på en mycket låg nivå. På motsvarande sätt kan vi i vår egen kultur finna exempel på att barn/tonåringar kan behärska invecklade intellektuella uppgifter på områden som de är speciellt intresserade av (Evenshaug & Hallen, 1992; Hundeide, 1985; 1989).

Utifrån den bakgrunden blir det helt galet om en sådan strukturteori som Piagets, skulle vara grunden till en läroplan eller till innehållet i uppfostran. Teorin kan användas som ett analysredskap, en hjälp till att bedöma hur vi ska underlätta barnens inläring. Men innehållet i förmedlandet måste hämtas från kulturarvet och kan inte ersättas med ett analysredskap menar Piagetforskaren David Elkind (1976, Evenshaug & Hallen, 1992).

Frustrerande faktorer utöver identitetskris under pubertet – och adolescens, kan vara sociokulturella faktorer i förhållandet till den organisationskultur som råder inom olika skolverksamhet, familj och vänner. Det kan även vara livsstilsfaktorer såsom dåliga sov – och matvanor, rökning, drog – och alkoholintag, för lite idrott etc. som kan påverka lärande.

Utifrån alla samverkande faktorer anser jag att man som vägledande vuxna och pedagoger ska beakta dessa och försöka underlätta för i detta fall, tonårselever, så mycket som möjligt. Man bör verka för att tonårselever får en positiv krislösning och ett konstruktivt tänkande genom ett gott samspel och en individanpassad läroform.

Sammanfattningsvis kan jag redogöra för och bekräfta att studieresultat - utifrån B-uppsatsundersökning - på högstadie- och gymnasieskolor, i det stora hela överensstämmer med resultat av denna C-uppsatsundersökning

För att säkerställa eventuella misstolkningar med denna undersökning vill jag klargöra och betona följande:

Vi är alla involverade i människans olika utvecklingsfaser och får utifrån dessa försöka anpassa livssituationer och omgivande miljö både inom familj, arbetsliv, barn- och skolverksamhet etc.

Jag har med denna undersökning absolut inte haft för avsikt att generalisera och utmärka att endast pubertet – och adolescensutveckling kan vara störande för vidare konstruktiv utveckling.

Däremot kan jag utifrån resultat av denna och tidigare nämnda undersökningar uppmana till eftertanke vad gäller organisationskultur på högstadium och gymnasium, för att underlätta lärande och att förhindra eventuell destruktiv utveckling hos tonåringar och ungdomar.

Jag är inte helt tillfreds med denna undersökning utifrån tidsbrist och enkätformulering samt att den inte omfattar tillräckligt många respondenter, vilket gör att det inte går att generalisera tolkat resultat. Dessutom skulle undersökningen även omfatta föräldrar som respondenter. Förslagsvis skulle man kunna göra en mer omfattande och noggrannare undersökning på högre nivå.

REFERENSER

Angelöv, B. & Jonsson, T. (1999). *Introduktion till socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Berg Kelly, K. (1998). *Ungdomsmedicin*. Stockholm: Liber.

Bjerrum Nielsen, H. Rudberg, M. (1991). *Historien om flickor och pojkar*. Lund: Studentlitteratur.

Egidius, H. (1995). *Termllexikon i psykologi, pedagogik och psykoterapi*. Lund: Studentlitteratur.

Egidius, H. (2000). *Pedagogik för 2000-talet*. Stockholm: Natur och Kultur.

Eriksons, E. H. (1969). *Ungdomsidentitetskriser*. Stockholm: Aronzon - Lundin.

Evenshaug, O & Hallen, D. (1996). *Barn- och ungdomspsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Focus (1981) *Människan*. Stockholm: Esselte Focus uppslagsböcker.

Goldinger, B. (1995). *Tonårstiden*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Holme, M & Krohn, B. (1997). *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. U Lund: Studentlitteratur.

Hwang, P & Nilsson, B. (1995). *Utvecklingspsykologi, från foster till vuxen*. Stockholm: Natur och Kultur.

Modigh A. & Olsson M-L., (1985). *Tonåringen, barn och ungdomskunskap*. Stockholm: Natur och Kultur.

Patel R. & Davidson B., (1994). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.

Ramström, J. (1991). *Tonåringen i välfärdssamhället*. Stockholm: Natur och Kultur.

Sylvander, I. (1982). *Identitetsutveckling*. Borgholm: Ölandstryckarna.

Trost, J. (1994). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.

Magnus Sandelin, (2001-05-11). *Morgontrötta elever hamnar i underläge i skolan*. Göteborgs-Posten

Nationalencyklopedin, (2002). http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=163390

BILAGA 1.

Frågor till elever angående upplevelse och innebörd av att studera på högstadium/gymnasium.

1. Är du pojke flicka

2. Hur viktig är din skoltid och dina studier för dig?

Mycket viktig Mindre viktig

3. Vilken tid börjar du skolarbetet under veckodagarna?

måndag.....tisdagonsdag.....torsdag.....fredag.....

Varje vecka

Varannan vecka

4. Vilket humör är du på för det mesta, när du går till skolan?

Gott humör Mindre gott humör

5. Jag känner mig mest trött på

morgonen förmiddagen eftermiddagen kvällen

6. Känner du dig mer trött nu, än på mellanstadiet?

Mer trött nu Mindre trött nu

Om du känner dig mer/mindre trött nu, vad tror du då själv att det kan bero på?

.....
.....

7. Är du mer/mindre morgontrött under helgerna?

Mer trött på helgerna Mindre trött på helgerna

Om du känner dig mer/mindre morgontrött på helgerna, vad tror du då själv att det kan bero på?

.....
.....

8. Vilken tid skulle du vilja att morgonlektionerna började? 8.00 9.00 10.00

Kan du vara snäll och motivera

.....
.....

9. Tror du att din eventuella trötthet/nedstämdhet är ett hinder för inläring?

Stort hinder Inget hinder

BILAGA 1.

10. Äter du regelbundet? Alltid Ofta Ibland Aldrig

11. Äter du enligt kostcirkeln? Ja Nej

12. Röker du? Ja Nej

Om Ja, ungefär hur många cigaretter om dagen?

13. Dricker du alkohol under helger?

Varje helg Varannan helg En gång i månaden Mera sällan.

14. Använder du mobiltelefon? Ja Nej

Ungefär hur många samtal/dygn?.....

Ungefär hur många sms/dygn?.....

15. Vad anser du om skolans arbetsmiljö?

Mycket bra Mindre bra

16. Trivs du på högstadiet?

Mycket bra Mindre bra

Kan du vara snäll och motivera

.....

.....

17. Vilken är den viktigaste skillnaden mellan högstadiet – mellanstadiet/ gymnasiet - högstadiet?

.....

.....

Vad är bättre eller sämre?

.....

.....

18. Har du fått ett ökat intresse för skolan nu, jämfört med tiden på mellanstadiet/högstadiet?

Ja Nej

Kan du vara snäll och motivera

.....

.....

BILAGA 1.

25. Skulle du vilja ha fler vuxna i skolan, exempelvis skolvärd/värdinna?

Ja Nej Finns redan

Kan du vara snäll och motivera

.....
.....

26. Skulle du kunna tänka dig att studera på distans?

Ja, från egen hemdator Ja, från dator på skola, där man samkör med andra skolor

Till viss del Heltid Nej Vet ej

Fördelar/nackdelar med distansstudier?

.....
.....

27. Händer det att du försover dig och kommer försent till morgonens lektioner?

Alltid Ofta Ibland Aldrig

28. Hur reagerar läraren på sen ankomst?

.....
.....

29. Händer det att du skolkar?

Ja Nej

Om Ja, hur ofta ungefär?

Kan du förklara varför?

.....
.....
.....

30. När du ska till skolan kan du då känna:

Symptom	Dagligen	Flera gånger i veckan	Någon gång i veckan	Väldigt sällan
Spänning/oro				
Magont				
Huvudvärk				
Nedstämdhet				

BILAGA 1.

31. Kan du vara snäll och rangordna(1-5 i rutorna) skälen till varför du går till skolan:

- För att jag tycker det är roligt att lära in kunskap
- För att jag måste enligt lag
- För att det är en förutsättning för vidare studier eller ett arbete som jag trivs med
- För att träffa mina kamrater
- För att.....

32. Är kamratandan på skolan god?

Mycket god Mindre god

33. Hur ofta har ni idrott i skolan?

- En gång i veckan
- Två gånger i veckan
- Annat.....

34. Vad brukar du göra på fritiden?

- Vara tillsammans med familjen
- Vara tillsammans med kompisar
- Festa med kompisar
- Idrotta/motionera
- Hobbies och fritidsintressen
- Kursverksamhet
- Föreningsverksamhet/ideellt arbete
- Fackligt/politiskt engagemang
- Passa småsyskon
- Hjälpa till med hushållet hemma
- Arbete i förvärvslivet
- Avkoppling och vila
- Annat

35. Övrigt att tillägga - har du egna förslag på hur man kan förbättra er skolgång?

.....

.....

.....

.....

TACK FÖR HJÄLPEN !

BILAGA 2.

Frågor till lärare angående upplevelse och innebörd av att vara pedagog på högstadium/gymnasium.

1. Är du kvinna man

2. Hur många år har du arbetat som lärare?år.

3. Vad innefattar dina arbetsuppgifter?.....
.....

4. Hur omfattande är din tjänst?

Heltid Deltid

5. Hur upplever du arbetsklimatet mellan elever?

Mycket bra Mycket dåligt

Kan du vara snäll och motivera

.....
.....

6. Hur upplever du utveckling av undervisningsmiljö/pedagogik, under de senaste 4-5 åren?

Mycket bra Mycket dåligt

Kan du vara snäll och motivera

.....
.....

Tonåringar, föräldrar, lärare och andra vuxna kan uppleva pubertet- och /adolescensperioden som en störande faktor, på många sätt...

7. Hur upplever du adolescens- och identitetsutvecklingens olika förändringsfaser och dess påverkan på elevernas inlärningsförmåga?

Mycket störande Inte alls störande

Kan du vara snäll och motivera

.....
.....

8. Om du upplever denna utvecklingsfas som väldigt störande på elev/er, vad gör du då för att underlätta situationen för elev/erna och för dig själv?

.....
.....

BILAGA 2.

9. Ungefär hur många av dina elever, upplever du kan ha följande symptom, minst en gång i veckan?

Kan du vara snäll att kryssa för gällande kolumn/er

Symptom	100%	75%	50%	25%	>10%
Störande på sin omgivning					
Tämligen trött					
Ointresserad					
Orolig					
Nedstämd					
Pigg/glad					
Annat?.....					

Är det samma elev/er som uppvisar återkommande symptom?

En och samma elev Samma elever Olika elever

Kan du vara snäll och skriva vilka/et symptom i så fall

.....
.....

10. Upplever du att eleverna verkar ha lättare för att mer/mindre koncentrera sig på

morgonen? Mer Mindre

förmiddagen? Mer Mindre

eftermiddagen? Mer Mindre

11. Ungefär hur många förseningar i veckan förekommer till morgonens lektioner?

.....

12. Hur brukar du reagera vid sådana tillfällen?

.....

13. Skulle en generellt jämkad/anpassad studiegång; ett antal timmar teoretisk inläring varvat med praktisk inläring, vara en lösning på eventuella motivations-/och inlärningsproblem?

Bra idé **Dålig idé**

Förekommer redan

Kan du vara snäll och motivera

.....
.....

14. Skulle flexibel skolarbetstid; senarelägga den tidiga undervisningen, vara en lösning på eventuella motivations-/och inlärningsproblem?

Bra idé **Dålig idé**

Förekommer redan

Vilken tid skulle du vilja att morgonlektionerna i så fall började för eleverna?

.....

Kan du vara snäll och motivera

.....

.....

15. Anser du att pubertet/adolescens drabbar pojkar och flickor olika?

Ja **Nej** **Vet ej**

Kan du vara snäll och motivera

.....

.....

16. Finns det skillnader vad gäller trötthet/intresse/nedstämdhet/oro som kan härledas till sociala skikt?

.....

.....

17. Anser du att ni lärare ska ha tid för reflektion i/av ert arbete? **Ja** **Nej**

Hur är det hos er?

.....

För mycket **För lite**

Kan du vara snäll och motivera

.....

.....

18. Använder du dig av ett otraditionellt lärande i klassrummet?

Ja **Nej**

Om ja, kan du vara snäll och ge exempel?

.....

.....

19. Använder Ni undervisningsmetoder på Er skola som du tror inte är så allmänna?

PBL **Tema** **Projektarbeten**

Annat:

20. Använder Ni webbaserat system; distansarbete?

Ja Nej

21. Anser du att det ska vara mer/mindre samverkan mellan skola och arbetsliv?

Mer Mindre

Kan du vara snäll och motivera

.....
.....

22. Är det en bra samverkan mellan Er skola/arbetsliv som förekommer?

Mycket dåligt Mycket bra

Kan du vara snäll och motivera

.....
.....

23. Vad anser du kännetecknar en bra lärare?

.....
.....

24. Tycker du att man bör hålla isär undervisning och social fostran?

Ja Nej

Kan du vara snäll och motivera

.....
.....

25. Hur ser du på skolutveckling vad gäller exempelvis fortbildning av lärare/skolpersonal?

Vi har tillräckligt Vi borde ha mer

Kan du vara snäll och motivera

.....
.....
.....
.....

BILAGA 2.

26. Har ni någon form av utbildning eller fortbildning kring ungdomars beteende på Er skola?

Ja Nej

Om ja vad?

.....

.....

27. Övrigt att tillägga - har du egna förslag på hur man kan hantera och hjälpa tonåringar under sin skolgång?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TACK FÖR HJÄLPEN ! ! !

BILAGA 3.
2002-11-22

Hej !

Mitt namn är Yvonne Hanzén och jag studerar pedagogik, 41-60 poäng, på högskolan i Vänersborg.

Jag ska nu göra en C-uppsats inom problemområdet: Om pubertet och adolescens kan utgöra distraherande processer vid kunskapsinhämtning på högstadiet/gymnasiet, och om detta gäller oavsett kön?

Om detta skulle vara fallet, vad kan man i så fall göra för att lärande ska kännas meningsfullt under denna utvecklingsfas?

Din hjälp med att besvara detta frågeformulär kan kanske bidra med ökad kunskap i denna fråga!

Berörda parter i undersökningsarbetet garanteras att all datainsamling och nedskrivet dokument, behandlas enligt etiska regler, som alla deltagare senare kan få ta del av om så önskas.

Frågeformuläret besvaras anonymt och databearbetning kommer enbart att visas i ett statistiskt perspektiv. Önskan om icke deltagande eller avhopp skall inte ifrågasättas utan behandlas med full respekt.

TACK PÅ FÖRHAND ! ! !

Med vänlig hälsning,
Yvonne Hanzén

Högskolan i Trollhättan / Uddevalla
Institutionen för Individ och samhälle
Box 1236
462 28 Vänersborg
Tfn 0521 - 26 40 00 Fax 0521-26 40 99
www.htu.se